ئەوەی ئێستا لە دۆڤەری ئەمەداوودات سپاندنی کولتووریە.. مەحمود چاوش

ئەگەر لە دەروازەی هۆشنگەرایییەوە بەوانینە ئاوگۆڕ کولتووریەکان، بۆئاشکرا هووندبێتەوە، کە لەو دۆڤەرەی ئەمە تاکو ئێستاش تاك خۆی لە قفەدانی بازنە دەستجەمعی و مێگالیەکە زگار نەکردووە، یان باشتر بڵێین زگار ناکرێت. تاك وابەستە و موفتەلا کراوە بە زنجیرەیەك پەیوەندی لەکنەپچەاوی کەمایەتییەوە، کە هەش و بیرکردنەوە کەسیەکانی لەدەستدەدات و خە لە خۆکەیەکی دووبارە بووەدا دەبینێتەوە و دواتر لە توانای ئەوەدا نییە، بەیار بە خاڵ گرنگەکانی ژیانی خۆی بدات. ئیمانوێل کانت1 سەدەکانی پێشتر درکی بەم مەترسییە کەمایەتییە کردبوو و لە وەامدانەوەی ئەو پرسیارەی هۆشنگەراییی مانای چییە، دەبڕێت، " بوونە لە پێناوی هەش و تێگەیشتنی خۆتدا کاربکەیت"2 کانت بگومان لەرەدا مەبەستی لە تاکی ئەو کەمێگانەیە، کە خورافیات و وەهمی عەقیدە و دیانەتەکان هزری تاکیان سستکردووە.

لە هیچ ساتەوەختێکی مێژووییدا ئەم تەوانینەی کانت لە کەمێگەی ئەمەدا بە شێوەیکی پڕاکتیکی بەهەند وەرنەگیراوە، ئەو کەسەش جورئەتی ئەمەی کردبێت، یان دۆڤەرەکەی بەجێهێشتووە، یان بەرەنگاری ترسی کوشتن بێتەوە.

لەرەدا دەبێت پرسیاری ئەوە لە خەمان بکەین بۆچی تاکگەرایەتی لە کەمێگەکاندا زەر گرنگە و ئایا مەساری ئەم چەمکە (تێگەیە) سیستەمی بەهێزبوونی کەمێگەکان بەرەو چ ئێستێك دەبات. با لە سەرەتادا باسی پێچەوانەکەی تاکگەرایەتی بکەین، کە دەستجەمعی یان کۆلێکتیڤە. لەم سیستەمی تێگەیشتنەدا کە دەستجمعییە، تاك لەو توانایانە دادەبڕدرێت، کە هزری خۆی بکاربهێنێت و دەوروبەرەکەی پێبپشکنێت، لەم سیستەمەدا کەسانی دیکە کار لە تاکدا دەکەن، کە جۆرەکە لە فریودان (مانیپولاتسیۆن Manipulation)، ئەمەش بە مانایەکی تر پاوانخوازی و وابەستەبوون بە عەقڵییەتی دەستجەمعی بەرهەمدەهێنێتەوە. تاك کاتێك دەتوانێت بە ئازادی و ئارەزووکانی خۆی بیار بە پاشخۆزی خۆی بدات و لە کەمێگەیەکی تێندروستدا بژی و پاشخۆزێکی پرشنگداری هەبێت، گەر بە بوونەریی دەکارتیانە هزری خۆی بکاربهێنێت و کاریگەری لەسەر تاکەکانی تری کەمێگە

هەبێت، کەواتە لێرەوە نەترسێت بیروڕاکانی دەربڕێت.
تاکگەرایەتی (Individualismus) لە دژێری ئەمەدا لە هاوکێشەیکی ناهاوسەنگ و پێچەوانەیەدا دەبزوێت، تاکو دەستەجەمعیەت و مگەلایەتی بەرقەراربێت، تاکگەرایەتیش لاواز و تەنانەت بەدەنگیش دەبێت یان دەکرێت. کەمەگەی ئەمە، بە هێزەهێناتی ناوینیشەوە، سەرتاپا نوقمی سیستەمی دەستەجەمعی کراوە. ئەمەش دەبێتە هەکاری ئەوەی، کە تاك توانای بەیاردان و هەڵخساندنی پلانە کەسیەکانی خۆی لەدەست خۆیدا نەمێنێت، ئازادی بڕامبەر سەربەخۆیی کەسیەکانی، بڕامبەر گەشەدانی هزری و توانا هونەریەکانی، بڕامبەر بەیاری بە ژیانی کەسی خۆی نامێنێت. دەستەجەمعی تاك بڕەو خەساندن دەبات، بەیار بە ئاوات و حەزەکانیشی دەدات، کەواتە کار لە سنووردارکردنی ئازادیە کەسیەکاندا دەکات، سودبەخشی ئەو میکانیزمەش هەر ئەوە، تاکیش بەم شێوەیە دەبێتە داردەستەکی لاواز و لە بڕژەوەندی ئەو "کەیەدا دەبزوێنرێت.
بەم جۆرە دەتوانین بڵێین تاکگەرایەتی (Individualismus) بیرکەیەکی ئەخاقخوازی و بەهای سیستەمەکە، کە تاك لە چوارچێوەکردنەکانەدایە، جۆرەکە لە دڕبەین و وەستانەوە بڕامبەر زۆرداری و زۆرایەتی دەستەجەمعی،. بڕەنگاربوونەوەی تاکە بڕامبەر کەمەگەیەك، کە تاك تیایدا بەیاردان بە خۆی و هاوڕێکان بە هزری خۆی دەکاتە فەلسەفەی ژیانی، کە ئەمەش لە کەمەگەکانی ئەمەدا لەتەك کەنتەکستە (هەڤرایی) کەمەایەتیەکاندا ناگونجێت و بڕدەوام لە کێشەدایە. بە نموونە هونەرمەندان (بەداخەوە لەڕدا دەبێت هەندێك لە هونەرمەندانی کورد لەم چوارچێوەیەدا بەدەربکرێت) و مێژووناسان و نوسەران و هۆشنبیران دەچنە کاتگەری تاکگەریەوە و جۆرێك لەو بڕبەستیەیان تەدایە، کە خۆکردن لە کارکانیاندا و دوای مگەلەکە ناکەون. ئەو پرسیارەی لەڕدا زۆر گرنگە ئەوەیە، کە بۆچی تاکگەرایەتی و ئازادیە کەسیەکان لە کەمەگەی ئەمەدا زۆر سەختە.

1. ئەمە تاکو ئێستاش لە کەمەگەیەکی بە عەقیبیەت کشتوکاڵ و لە سیستەمی هەرەوزیدا ژیان دەبیەن بەسەرەوە، کە هەنگاوگیرپالیتیکی ناوچەکە ئەم جۆرە سیستەمەی ژیانی بەسەردا سەپاندبێتین.
2. هەموو دیانەت و عەقیدە و داب و نەریتەکانیش لە سیستەمەکی دەستەجەمعیدا پاکتیزە کراون. بە نموونە پاش بە ئیسامکردنی زۆرملەیی ئەو دەڤەرە، بە کوردستانیشەوە، تاك خرایە

پراوەزی ئوداوەکان و نووژی بە کۆمەڵ و مناسەبە ئاینییەکان، تەنانەت جۆژنی نوروزیش لە بازنەیەکی کەلەکتیڤدا سواوەتەوە. (تەنها ناوازەیەك لەم بوارەدا خەکەلاخستنی سۆفیەکان بووە، کە تاکگەرا و دوورپەرێز لە کۆمەڵگە عیبادەتیان کردووە، کە جگەی ئەم نووسینە نییە).

3. هۆزەکات نە چەرخی ڕێنیسانس (Renaissance)3 نە پرسەی ڕۆشنگەرایەتی (Aufklärung)، نە پەسەی مۆزوویی ڕەفەرمی ئایینی (Reformation) بەخەوە نەبینیوە. بەهەی ئەم پەسە مۆزوویانەوە گەانکی بنەەتی بەسەر دیانەتی مەسیحیدا هات و بووە هەی لاوازبوونی دەوری ئەم دیانەتە لە ئەوروپادا، لە دیانەتکان هەموویان هەوەی ئەویان داوە، بازنەی دەستەجەمعی لە کۆمەگەکاندا بەدەست بهێنن و دەوری تاك تەواو لاواز بکەن، چونکە لە بەرژەوەندی خەیاندا بووە.

4. خە بینینەوەی کەسایەتی تاك لە چوارچەوەی دەستەجەمعیدا، بەو واتایەی تاك تەنها لەو چوارچەوەیەدا خە بەهەز دەزانەت

5. دەستەجەمعی پەویستی بە ملکەچکردنی تاك و فەرمان پەدانە، پەویستی بە جێبەجێکردنی فەرمانکانی ئەوانە، لە تاکگەرایەتی و ئازادییە کەسییەکان جگەی مەترسین بیان.

ئەمە لە کۆمەگەیەکدا دەژین، کە بەدرێژایی مۆزوو پارچەپارچە کراوە، پەیوەندییە کۆمەایەتییەکان لە هەموو کاتێکی تر لاوازترە. لە هەمان کاتدا لە هەموو ساتەوەختێکی تر پەویستیمان بە هاوکاری و یەکگرتن و هەڵوەزی یەکتر هەیە. گەر ەونتر بەوانینە ئەم ناهاوسەنگییە، زەر ئاشکرایە، کە لە هەناویدا گەورەترین پارادەکس (نەگونجاوی یان ناکێکی و دژواری) دەبینین، لە سەرکەوە باس لە نەبوون یان سنوردارکردنی ئازادی، پەشەلکردنی سەربەخەیی و بەیاردان و یەکسانییەکانە بە تاك دەدەین، لە سەرکی تریەوە لاوازبوونی پەیوەندییە کۆمەایەتییەکان لە هەموو بوارەکاندا بەرجەستەیە. ئەم هاوکێشەیە هەندە ئاەز و دووفاقەیە، کە گرێکی مۆزوویی بە نەوکانی هەنوکە و داهاتوش پێکهێناوە، کە نە دەتوانن هەنگاوێکی تاکەوانە لە ژیانیاندا بنێن، نە دەشتوانن ئازادانە ئەندامێکی بەسود بن لەنێو ئەو هەرا و خەەکی دەستەجەمعیەی بەیانیان خەقاندراوە. هیچ ساتێك وەك ئەستا تاکی کورد توشی گرکۆرە و کەمپلەکسی دەروونی نەبووە و کەسایەتی و خەدربینی نەکەوتوونەتە ژێر گومانەوە. خەبەکەمزانین و نەتوانینی بەیاری خەیی بەرامبەر ساکارترین هەنگاوەکانی ژیان ئەنجامی ئەم ناهاوسەنگییەن.

کاتێك لێرەدا باس لە تاکگەرایەتی دەکرێت، بەو مانایە نییە، کە ئازادی تاك هەڵە و بەسنوور بێت و هەرکەسە بە خۆی و جیا لە کەسەکانی تر کارەکانی بە کۆمەڵگە بڕەمبەهێنێت یان بڕجێیان بگەیەنێت (هونەرمەندان و نووسەران و ئەو کەسانەی لەم بوارانەدا کار دەکەن، لەم چوارچێوەیە بەدەرن)، بەڵکو بەو مانایەی تاك جەخت لەسەر ئازادییە کەسیەکانی خۆی بکات و هێز لە ئازادییەکانی تاکەکانی تری کۆمەڵگە بگرێت. دیارە ئەم ئازادیە لە بازنەی گروپ و هێکخراوە مەدەنییەکانیشدا بەهەمان شێوە پەراکتیزە دەکرێت.

جۆن ستوارت میل (John Stuart Mill)4 نموونەیەکی مێژوویی گرنگە لەم بوارەدا، کە بە گومانێکی زۆرەوە دەڕوانێتە سیستەمی فەرکردن و داشتنی سیستەمی خوێندن و فێربوون لە لایەن دەوڵەتەوە. ئەو زیاتر بەوای بە کۆمەڵگەیەکی ئازاد و یەکسانە، بەبێ بونیادە (ستراکتۆر) هێنمایەکان (هێنمایەکانی لێرەدا مەبەست لە دەوری شوانە بڕامبەر ڕانە مەگەلەکەی). میل پێیوایە، کە ئازادی تاك تەنها لە بارەکەدا دەبێت سنووردار بکرێت، کە دەوڵەت پارێزگاری لە خۆی و تاکەکانی تری کۆمەڵگە بکات (لێرەدا مەبەست لە پاراستنی مافی هاوڵاتیانە)، لە ئەو دەبێژەت، کە تەنها هاوڵاتیانی هێشنایدراو دەتوانن، کۆمەڵگەیەك بڕەو پێش بەرن و ڕەخنەکی گرنگیش بە پێشکەوتنی ئەو کۆمەڵگەیە بگەن. فەرکاری و هێناکبیری (تاکەکان) دەرفەتی زیاتر بە ئەوە دەخسێنن، کە چینەکانی خوارەوەی کۆمەڵگەش بەرپرسیارێتی لە ئەستۆ بگرن.

گەر وردتر بەوانینە ئەم دیاردەیە، ئاشکرایە، کە کولتوورەکان بە توانای هەزری و داهێنان و دروستکردن و خەیاڵفراوانی تاکەکان بڕەوپێش چوون و بەرفراوانتر و خەڵقێنەرانەتر هێکخراون، نەك بە هەراوهوریای دەستەجەمعی. تاکی ژیر نهێنییەکانی کۆمەڵگە و سروشتی بە پەوڕەکانی زانست و هێشنگەرایی ئاشکرا کردووە، نەك ئەو دەستەجەمعییەی تاکەکان هووە و ئاگری جەنگەکان و کوشتارەکان هاپچڕکات. لەم ساتە مێژوویانەدا زیاتر پێداویستی بە تواناکانی تاك دەبێت جورئەتی ئەو بکات، توانا هزرییەکانی خۆی بکاربهێنێت، بڕامبەر بیروا زۆرداریەکانی دەستەجەمعی هەنوکە بوەستێتەوە.

سیستەمی ئەو دەڤەرەی ئەمە کۆمەڵگەیەکی خەڵقاندووە، تاك تێیدا لەبان خۆی قوڕمیش دەکرێت یان داشی ئەو یاریەن، کە دەستەکانی تر دەیانجوڵێنن. دواتر دەخرێنە نەو ئەو سیستەمە

مرۆڤایەتی کە تاك توانا و وزەی ئەوتۆی تێدا نامێنێت، خۆ لەو بەندە ئاسنیانەی دەستجەمعی زگار بکات. پرسیاری گرنگ لێرەدا ئەوەیە، چۆن تاك بتوانێت کۆمەڵگەیەك بەرەو پێشەوە ببرێت، کە خەی تێدا کەیلە کراوە و توانای هزری و داهێنان و بەرفراوانی خەیاڵکانی دابماوە. بەرەوپێشچوون و ئازادکردنی کۆمەڵگەیەك بە دەستی کەلەپچەکراوی بۆئەنجام ناگەیەنرێت. دەتوانین لێرەدا بەم سیستەمە بڵێین "سیستەمی ستەمکاری زێرینە"، کە تاك تیایدا لە پلەی بەیاردان و بڕیاریکردنی سیاسیدا دابەزێت. ئەم پلەیە نادیموکراتیکردنی کۆمەڵگە ئاشکرا دەکات، لە دیموکراتی بە مانای ئەوە نییە زێرینە بەیاربدات و کەمینە و تاکەکانی تری کۆمەڵگە ملکەچی بە بکەن، ڕەخنە و تێبینیان لەمەڕ سیستەمەکە نەبێت، بەڵکو بیروڕاکانی تاکیش بە هەند وەربگیرێن. پێچەوانەی ئەم سیستەمانەش تەنها سیستەمی زێرینەی دیکتاتۆرییە، کە دەنگەکانی تاك لە سەرەتاوە دەخنکێنرێن.
دووەمین بەردەوام هەوڵی ئەوەی داوە، ئەو کۆسایەتییە بەناوبانگانەی کە ڕەخنەگرانە بڕامبەر سیستەمەکەی وەستاونەتەوە، بخاتە ژێر پرسیارەوە، وەك هونەرمەندان، زانایان، مێژووناسان، ڕووناکبیران، نووسەران و کەسانی ڕەخنەگر لە سیستەمەکەیان.
ئازادی تاك جەگەی گفتوگۆ نییە، لە ئەوە سەرەتاییترین و بەهێزترین خوازیاری مرۆڤ بووە لە سروشتدا.

1 ئیمانوێل کانت فەیلەسوفی ئەڵمانی لە 22.04.1724 دا لە کۆنیگسبێرگی سەر بە پرۆیسن لەدایك بووە و هەر لە هەمان شار لە 12.04.1804 دا کۆچی دوایی کردووە. ئەم زانیارییانە لە ڤیکیپیدیا وەرگیراوە.
2 Immanuel Kant, Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung? Kant 1784, S.481
3 ڕێنیسانس سەدەم یان چەرخێکی کولتووری و مێژوویی-هونەری لە ئەوروپا، کە تێیدا ئەوروپا لە بوارەکانی گۆشەی کولتووری و هونەردا هەنگاوێکی زەر گرنگی مێژوویی نا.
4 جۆن ستوارت میل لە 20.05.1806 دا لە لەندەن لەدایکبووە و لە 08.05.1873 دا لە فەڕەنسا کۆچی دوایی کردووە، فەیلەسوف و ئابووریناس و سیاستمەدارێکی ئینگلیزە، بە یەکێك لە هزرمەندە دیارەکانی سەدەی نۆزدەهەم دەژمێردرێت. کۆنسێپتی ئازادی لای ئەو لە سنووری پیاوان بەدەر و زەر جۆختی لەسەر

ئازادی بۆ ژنانیش کردووە. (Frauenemanzipation)

حیزب لە ئاوێنەی شۆشی ژن، ژیان ئازادیدا..حەمید تەقوایی.. وەرگێرانی: کاوە عومەر

دەقی وتاری حەمید تەقوایی لە ڕووسمی یادی ٣٢ ساڵەی حیزبدا، یەتەبەری سوید
١١ئازەر، ٢ی دەسەمبەری ٢٠٢٣

ڕێگەم بدەن بەخێرهاتنی هەمووتان بکەم. زۆر خۆشحاڵم کە ئەمشەو لەگەڵتانم و هیوادارم بتوانین گفتوگۆیەکی باشمان هەبێت چونکە دوای وتارەکەدا پرسیار و وەاممان دەبێت. بەهەر حاڵ زۆر دڵخۆشم کە لێرەم و هیوادارم گفتوگۆیەکی باشمان هەبێت.
ئەمە کەبوونەوەیە بە بۆنەی ٣٢ ساڵەی دامەزراندنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریەوە. بەناو حیزب بە جیا لە پێشهاتەکان و ئەو شۆشەی کە ئەمڕۆ دەگوزەرێت شیکاری ناکرێ. هەر لەبەر ئەم هۆکارە، ناونیشانی ئەم وتارە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و شۆشی ژن، ژیان ئازادییە. هیوادارم بتوانم لە ئاوێنەی شۆشدا حیزبتان پیشان بدەم.
سەرەتا پێویستە یادێک لەهەموو ئەو ئازیزانە بکەینەوە کە لەم شۆشەدا، لەماوەی ساڵ و نیوەی دواییدا گیانیان لەدەستدا. لە مەهسا و مەهساکان، ساریناکان، نیکاکان، خودا نورەکان، کیانەکان و سەدان کەسی تر کە لە ڕۆژگای ئازادی و ژگاریدا لە خاک وخوێن هەڵکشران. وە با هەموو قوربانیانی ئەم ٤٠ ساڵە یاد بکەینەوە کە ئاپۆیین و کۆتنە سەر زەوی ، لە سەدەی دران و لە ساڵانی شەستەکان و لە شۆشی١٣٩٨ و لە ئابانی ١٣٩٨ و لە ١٣٩٦ و لە تەواوی ئەو ماوەیەی کە ئەم حکومەتە دەزخیە دەسەاتی بەدەستەوەگرت، خەیان بەدەستەوە نەدا، دژی وەستانەوە و خەباتیان کرد. یادی هەموو

ئەم ئازیزانە هەمیشە لەگەڵمانن. ئەمە نە لە خۆش دەبین و نە لەبیری دەکەین.
بە هەمان شێوە پێویستە ساوی خەم بە هەموو تەکۆشەران و هەڵسوڕاوانی ئەم شێوە مەزنە بنەڕەم کە بە وەستان هاتنە سەر شەقامەکان و سنگی خۆیان کردە قەڵغان و خەباتیان کرد و تا ئێستاش سەرقاڵی هەڵکەندنی بنەڕەو پێشبردنی ئەو شێوە شکۆدارەن.
بە هەموو خوێندکاران و قوتابیان، بە هەموو گەنجان، بە هەموو داواکاران و بزووتنەوەی دادخوازی، بە هەموو ئەو ژنانەی کە خۆریکی بەرەوپێش بردنی بزووتنەوەیەکی زیندووی حیجابین، بزووتنەوەیەک کە تا ڕیشەی ئەم حکومەتە تاوانکارە دەبڕێت؛ بە ئەو کرێکارانەی کە بە شورای ناڕازایەتییەکانیان لە کارتە جیاجیاکانی پیشەسازی نەوت دەستیان بە ناڕازایەتی بەرفراوان کردووە و بەردەوامن، بە ئەو مامۆستا و خانەنشینانەی کە ئاڵای بژێوی و کەرامەتیان بە هەموو کەمەگە هەڵکردووە، بە هەموو هونەرمەندان، سینەماکاران، نووسەران ، ئاوازدانەران و گەرانیبێژان کە کولتوورێکی ناڕازایی ناوازەیان خوڵقاندووە- نێک هەر لە مێژووی شۆشی ئێراندا، بەڵکو لە مێژووی جیهاندا. کولتوورێک کە گەرەنتی پشکۆتن و خەباتی بەردەوام بە ڕزگاری کەمەگا بکات؛ بە هەموو خەڵکی ئێران کە بەیاریاندەوە تۆر لە ڕیشەی ئەم حکومەتە بدەن. ساو بە هەموو ئەو ئازیزانە دەنەرم و هیوای پشکۆتن و سەرکەوتنیان بە دەخوازم.
باسەکە ئەوەیە کە ئەو شۆشەی دەستی پێکردووە، شۆشی ژن ژیان ئازادی، بەها و ئامانج و کولتوور و هونەرێکی شۆشگێڕانەی لەگەڵ خۆی هێناوەیە پێشەوە و لە ئاستی جیهانیدا بەرزی کردووە، کە لە مێژوودا ناوازەیە. شۆشگێڕانەیە – وەک دروشمی سەرکیەکەی ڕایدەگەیەنێت – بە "ژن ژیان ئازادی". هەرکام لەو وشانە ئاماژەیە بە ئەو خەبات و تەکۆشانەی کە لەماوەی ئەم ٤ دەیەیەدا، لە ماوەی ٤٥ ساڵی ڕابردوودا لە کەمەگادا بەردەوام بوون و دواجاریش، ئەمە خاڵی لوتکەکەشی شۆشی ژن ژیان ئازادییە. لەم سێ وشەیەدا ژن ژیان ئازادی خۆی کورت دەکاتەوە. ئەم دروشمە دەبێتە جیهانی و سەرنجی جیهان بە لای خۆی ڕادەکێشێت، چونکە ئاماژەیە بە بەها مرۆییە جیهانیەکان. دەتوانم بڵێم ئەمە یەکەمین شۆشە لە مێژووی ئێراندا و بە بوێریەوە دەتوانم ئەوە بڵێم لە مێژووی جیهاندا کە ڕاستەوخۆ دەبێتە هۆی ڕزگاربوونی مرۆڤ لە هەموو سنووردارکردنێک، لە هەموو هەڵاواردنێک، لە هەموو خورافاتە ئاین و نا ئاینییەکان، لە هەموو شتە پیرۆزەکانی تر جگەلە ئینسانی ئینسانیەتمان نیە. ئەمە ئەمەمان نەبوو. لە ئێراندا لە سەردەمی شۆشی دەستووردا باس لە دەستوور و مەجلیس و ڕزگاربوون لەو کەمەگە دواکەوتووی سەدەی ناوەڕاستی

فیدالی تا سەدی بیستەم و سەردەمی نوێ بوو. زۆر پێشکەوتنخواز بوو، بەڵام لە ژێر ئاستیدا دیموکراسی پەرلەمانی دەویست، ئازادی دەویست، دادپەروەری دەویست، یاسای دادوەری مەدەرن دەویست، دەیویست یاسای کۆمەڵایەتی مەدەرن لە ڕێگاوا وەربگیرێت. شۆشک بوو سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا و لە نیوەی ڕێگادا ڕاگیرا، بەڵام لەسەر بنەمای ئەم جۆرە داواکاریانە بوو.
لە سیەکانی سەدی ڕابردوودا لە ئێران خەباتێک لە دژی دەسەڵاتی کۆلۆنیالیزم کە دەستی بەسەر پیشەسازی نەوت و هەموو سەرچاوەکانی سەروەت و سامانی ئێراندا گرتبوو، ڕوویدا. کۆمەڵگا دەیویست لەم هەژموونە ڕزگاری بێت، دەیویست پیشەسازی نەوت بە نیشتمانی بکات، بە نیشتمانیکردنی پیشەسازی نەوتیش بەجۆرێک ڕزگارکردنی کۆمەڵگا و بەرەپێشچوونی لەخۆیادا بوو.
شۆشی ١٣٧٩ دژی دەسەڵاتی پاشایەتی و بە گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی ئازاد و یەکسان بوو. تا ڕادەیەکی زۆر هاوشێوەی شۆشی ئەمڕۆ بوو، بەڵام شۆشی ئەمڕۆ تەنیا دژی کۆماری ئیسلامی نییە. تەنها دژی ئایین نییە. چل ساڵە ژیانی مرۆڤەکان بە هەی ئایینەوە وردووخاشکردووە،شێوانـــدووە ، ڕێـــک گوشیـــووە، هەر بەیەش تایبەتمەندیەکی گرنگی شۆش دژە ئایینی بوونە. بەڵام هەروەک چۆن کاتێک فشار دەخرێتە سەر ئیسپرینگێک و ڕایدەکشێت بە دواوەو و بەرزبوونەی دەکەیت و باز دەداتە پشتەوە و مەودایەکی دوور لە پێگەی پشووی خۆی دەفڕێت، کۆمەڵگای ئێرانیش، بەشێوەیەک کۆماری ئیسلامی گوشیووە بەرەو بنی دۆزەخ بردووە کە کاتێک هەڵدەستێتەوە ئەم زنجیرانە دەشکێنێت، سەدان هەنگاو لە پێش پێشکەوتووترین کۆمەڵگا شارستانیەکانی جیهانەوە دەبێت.
دروشمی ژن ژیان ئازادی ، جازیبەیەکی جیهانی هەیە، چونکە دروشمێک نیە تەنها لە دژ دیکتاتۆرێتی جیهانی سەیەمی، دیکتاتۆریەتی ئایینی، دیکتاتۆریەتی کۆمەڵگە دواکەوتووە ناپیشەسازیکان. بەڵکو دروشمێکە کە لە دڵی هەر ئەم ڕێژاوای بەناو پێشکەوتووە و لە ئەورووپا و ئەمریکای باکووردا دەڕکانی ناچار بەلەدان کردووە و سەرنجیانی بە خۆی ڕاکێشاوە ئەم شۆشەیە کەنێک هەر دەیەوێت کۆماری ئیسلامی ڕاماڵێت، بەڵکو دەیەوێت لەسەداردان نەهێڵێت نێک تەنها دەیەوێت ژنان پابەند نەبن بە یاسا ئاینییەکانەوە، بەڵکو دەیەوێت ژن لە سەری کۆمەڵگادا بێت، یەکسان بن لەگەڵ پیاوان و بە هەموو ڕەز و کەرامەتی ئینسانییەوە لە کۆمەڵگادا بناسرێت. لە یاساکاندا نوێنەرایەتی بکرێت و ژیانکی مرۆیی هەبێت. ڕزگارکردنی ژنان نێک هەر لە کێت و بەندەکانی ئیسلام، بەڵکو ڕزگارکردنی لە کێت و بەندەکانی هەر جۆرە پیاوسالاریەک، هەر جۆرە بیرکردنەوەیەک کە ژن

دەستەوە کە لە هەموو جیهاندا نموونەی دەبینیت. هەروەک چۆن لە ژنانی بزووتنەوەی "می توو"مان هەبوو و چەندین بزووتنەوەمان هەبوو کە بە ماویەکی زۆر ئامانجیان ئازادکردنی ژنان بوو لە هەموو جیهاندا. هەر بۆیە هەیەوەیە کە دروشمی ژن ژیان ئازادی سەرنجی هەمووان ڕاکێشت. ئازادی ژن ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە ئازادیی هەموو کەمەڵگا و بە ڕزگاریکردنی هەموو کەمەڵگا و بە ژیانەوە.
ئەم دروشمەکە بە ژیان، نەک هەر دژی دڕندەخی هەژاری و نەهامەتی کە کەماری ئیسلامی لە ئێران دایمەزراندووە، بەڵکو دژی ئەو خەپارەزییە ئابووریەی کە هەموو جیهانی گرتووەتەوە. بە بەرگریکردن لە بژێوی و کەرامەتی هەموو ئەو کەسانەی کە لەژێر هەژموونی خەپارەزی ئابووری و نوسخەی بانکی نودەوڵەتیدان " کار بکەن زەحمەت بکێشن و دەنگتان نەبیستن". ژیان واتە ئازادی لە ڕەگری ئابووری، ئازادی لە کۆیلایەتی کرێ، ئازادی لە بەبارمتەگرتنی ژیان و نان و بژێوی بە کارکردن. ژیان واتە ئازادی لەمانە. ژیان بەو مانایەی کە تەنیا لە کەمەڵگەیەکی دوور لە جیاکارییدا، نەک هەر جیاکاری یاسایی و مەدەنی، بەڵکو دوور لە جیاکاری کەمایەتی و ئابووری و چینایەتی، بەدی دێت. "ژن ژیان ئازادی" دروشمەکە، بەڵام کەمەڵگا زیاتر لە ٤ دەیە خەبات بۆ هەریەکەک لەمانە دەکات.
ڕەنگە بەڵێت، باشە، ئەم شۆڕشە کە بەو گۆڕەیی و ئیعتیبارەوە دەستی پێکرد، ئێستا کەم بووەتەوە. ئێستا ئیتر هەواڵەک لەخەپیشاندان و ڕەپەوانی بەشکۆی شۆڕشگێڕان نەماوە. وا دیارە کەماری ئیسلامی خەریکە کۆنترۆڵی دەکات. بەڵام شۆڕش تەنیا سنووردار نابەتەوە بە خەپیشاندان و ڕەپەوانەوە. ئەوەی گرنگە ئەوەیە کە تا ئێستا کەش و هەوای سیاسی و بارودۆخی سیاسی و کەمەڵایەتی لە کەمەڵگادا هێندە پێچەوانە بووەتەوە کە کەماری ئیسلامی کەشکردووە بە لاوازترین پێگەی خۆی و کەمەڵگای بەرەو ئیرادەدارترین و هەرشبەرانەترین پێگەی لە تەکۆشانی دژی کەماری ئیسلامی و لە دژی هەموو ئەو هەڵاواردنانەی کە کەماری ئیسلامی دەیپارێزێت.
ئەو وێنەیەی کە دونیا پێشتر لە ئێران هەیبوو، "وەاتێکی ئیسلامی" بوو، بەرگریکارێک بوو لە تیرۆریستان، کەمەڵگایەک کە خەیان حیجابیان هەڵبژاردووە، ئیسلام و حیجاب کەلتووری خەیانن و هتد. لەم کەمەڵگای ڕەژاوادا تەنانەت ژنی فەمینیستمان هەبوو کە حیجابیان بە هەمای کولتووری ئێرانی دەزانی و کاتێک دەیانویست بەرگری لە ژنانی ئێرانی بکەن، حیجابیان لەبەر دەکرد. لەبیرمە لە شاری مۆنتریاڵ لە کەنەدا ئەو ڕەژەی کە بەڕەژی جیهانی حیجابیان دانابوو، فەمینیستەکان حیجابیان لەبەر دەکرد. ئەوانەی کە لە ماوەی ڕەژانی تردا بە حیجاب بوون، حیجابیان لەبەر دەکرد وەک

نیشانەی بەرگریکردن لە کولتووری ئیسلامی بە تەزی "دیالۆگی شارستانیەتەکان". وە حیجاب بوو بە سیمبول بە تەنانەت هێزە لیبرالەکان، بە نموونە هێزە چەپەکان، بەشێک لە فەمینیستەکانی جیهان بە ئاوەی بەم شێوەیە هاوسۆزی خۆیان لەگەڵ ژنانی ئێران ئابگەیەنن.
شەشی ژن ژیان ئازادی هەموو ئەم وێنەیەی هێناوەتەوشاندەوە. وە لابردنی حیجاب و قژبڕینی ناو پەرلەمانەکان، لای کەسایەتیەکان، ڕوخسارە ناسراوەکان، ئەکتەر، نووسەران. بە لابردنی حیجاب و بڕینی قژیان ڕایانگەیاند کە بەرگری لە شەشی ژن ژیان ئازادی دەکەن. وە حیجاب دەتکرایەوە و کرا بە شتێکی نەرێنی، بە ئاوەشتەی کە بەڵاستی هەیە، بەکەت وبەندێک کە بەڵاستی لەدەست وپێی ژنانداید لە هەموو وڵاتاندا. لە قەناغە ئامادەییەکان، لەو قوتابخانانەی کە منداڵی ئاوارەکانی هەڵاتوو لە وڵاتانی ئیسلامی ئامادەبوون، شوێنی نوێژکردنیان دروست دەکرا، لە پاڵەکاندا بە حیجابەوە دەردەکەون، لە ژووری نانخواردنی قوتابخانەشدا حەرام و حەڵاڵیان دەکرد و هتد. هەموو ئەمانە بەسەر یەکداشێوان. وە حیجابەکە دەتکرایەوە. حیجاب وەک ئاڵای ئیسلامی سیاسی ناسێندرا و دەتکرایەوە. دەرکەوت نەک هەر ئەم حکومەتە، وەک خۆیان گوتیان حکومەتی خەڵکی ئێران نییە (دەیانگوت کەمەڵگای ئێران ئیسلامییە و شایەنی ئەم حکومەتەیە). بەڵکو کەمەڵگای ئێران ۱۸۰ پلە دژی کەماری ئیسلامییە. دژە ئایینترین و بێدینترین و عەلمانیترین و مۆدێرنترین و پێشکەوتنخوازترین کەمەڵگای ئێرانە. جەماوەری خەڵکی ئێران خاوەنی پێشکەوتنخوازترین پێگە و ئایدیاڵ و جیهان ئەمەی بینی. وە کاوەکەی داکەند بە دەزگرتن لە ژنانی ئێران و خەڵکی ئێران. شەشی ئێران بە یەکەمین شەشی ژنان لە مێژوودا ناوی لێنرا.

ئەم شەشە وەک پارادایمکی سیاسی، وەک فەزای سیاسی، وەک گوتارکی جیهانی زیندووە. و کەماری ئیسلامی خستە لاوازترین پێگەی خۆیەوە. ئە وە ی ئە مە سیاسە تە کانی کەماری ئیسلامی دیاری دە کات، سا ی ا بردوو نییە ، بە کو ئە و ئایندە یە کە دە زانێت مە رگی بە م زووانە دێت. ئەوە ئایندەیە کە دەزانێت شەش بەی ئامادە کردووە. ئەوە ترسی ئایندەیە کە هەوەستەکانی ئەمەی کەماری ئیسلامی ووون دەکاتەوە. ئەوان خۆیان لە ئەمە باشتر دەزانن کە ئەوان خۆریان لە ئاوابوونداید، دەبە بەن، کەمەڵگا بەیاری تێک شکاندنی ئەم سیستەمەی داوە. ئەوان ئەمە دەزانن. درەنگ یان زوو کەمەڵگا دەتەقێتەوە. جارکی تر دەتەقێتەوە و ئەمەش کۆتایێت ناکرێت. ئەوان ئەمە دەزانن. شەش دەگەڕێتەوە، دەگەڕێتەوە سەر شەقام بەم

کولتوورە دەوڵەمەندەی کە خوڕقاندوویەتی – ئەمە لەڕدا هەندێک لەو سروودانەمان بیست و خوێندمانەوە- لەگەڵ ئەو کەسایەتیانەی کە خاتی ئاشتی جیهانی، خاتی مافی مرۆڤ و لەگەڵ ژەمەکی هسوادا کە لە هەندێک ناوەندە و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکانیاندا دەرکراوە. کەماری ئیسلامی بە تاوانبارترین ژەم ناسراوە و بە کردەوە تەنانەت ئەو حکومەتانەی کە هەمیشە بەرگریان لە کەماری ئیسلامی دەکرد و تا ئێستاش دیانەوێت پێوەندی دیپلۆماسییان لەگەڵدا هەبێت لەڕ و لەوە دژی وەستاون. کاتێک ئارمیتاکان دەکوژڕێن، کاتێک کارەساتێک ڕووەدات، جارێکی دیکە دەنگیان بەرز دەکەنەوە. تەنانەت حکومەتی ئەمریکا و ئەو حکومەتانەی کە پێوەندی باشیان لەگەڵ کەماری ئیسلامیدا هەیە، دژی دەوەستنەوە.
ئەمانە دەستکەوتکانی شۆشێکی مەزنن، کە دەبنە بناغە و پایەی بەردەوامی شۆش، و بە پشکەوتنی زیاتر.
دەپرسن، ڕێی حزبەکان لەم کارەدا چییە؟ دڵێی "ئەوە لە مەراسیمی سالیادی حیزبدا ئەم قسانە دەکەن نەک لە مەراسیمی سالیادی شۆش"دا. حیزبەکان لە کوێی ئەم وێنەیەدا جێیان دەبێتەوە؟ نەک هەر حیزبی ئەمە، بەڵکو بگشتی حیزب و حیزبایەتی.
یەکەم شت کە لەم بارەوە دەبێ بیەم ئەوەیە کە شۆش لەلایەن حیزبەکانەوە ناکرێ. هەمیشە وتوومە شۆش دیاردەیەکی عەینی، بابەتییە، لەناکۆکیەکان لە دژایەتیەکان و هەڵاواردن و مەسەلە ڕاستەقینەکانی خەڵکەوە سەرچاوە دەگرێت. هەموو شۆشەکان بەم شێوەیەن، بە شۆشی ژن ژیان ئازادیشەوە. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە هەوەست و سیاسەت و ئامانجی حیزبەکان پێوەندییان بە شۆشەوە نییە.
دەبینیت هەموو لایەنێک ئەوەندەی ئامانجێکی داوای دەکات ڕەخنە لە دەخی ئێستا دەگرێت. کە دەیەوێت بگاتە ئامانجە تایبەتیەکەی خۆی. قووڵایی ڕەخنەی هەر لایەنێک لە بارودۆخی هەنووکەیی یەکسانە بە بەرزی داواکارییەکانی، هەرچەندە داواکارییەکان بەرزەفڕتر، ئینسانیتر، ڕزگارکەرتر بن، ڕەخنە لە بارودۆخی هەنووکەیی قووڵتر دەبێتەوە. ڕیشەییتر. کەسێک کە تەنیا دەیەوێت گەندەڵکاری بچووک لە سیستەمدا بکات، بە نموونە شوێنی مەلا چاک و خراپەکان بگۆڕێت، یان زەرترین عەلمانییەت بهێنێت و باقی سیستەمەکە لە شوێنی خۆیدا بهێڵێتەوە، تەنیا لەسەر لقەکانی دەستات دەدات. وە هەرکەسێک بیەوێت ڕەگی ستەم و جیاکاری و نایەکسانی و خنکاندن نەهێڵێت دەست بە ڕەگ وڕیشە دەبات بە مرۆڤیش وەک مارکس دەڵێت ڕیشە مرۆڤ خۆیەتی. حیزبێک حیزبی ئەم شۆشەیە، کە لەگەڵ ئەم شۆشەدا نەهاتە مەیدان، بەڵکو لە مێژە بە دروشمەکانی، بە داواکارییەکانی، بە ئامانجەکانی

و لە هەمووی گرنگتر بە پراکتیک و خەباتە بردەوامەکانی پشتوازیی لە شەش کردووە.
ئەمە ئەم شەشە بە رامبەر حیجاب بە ڕەز بووە تەوە و بزووتنەوەی نە حیجاب یە کەکە لە بوارە گرنگە کانی شەشی ئێستا و براوەیەکی سەرکە وتووە . بگوترێ خودی حکومەتەکان، ئێستا زیاتر لە ٧٠٪ی ژنان بە حیجابن، دەستبەرداری حیجاب بوون. تەنانەت ژنانی ئایینی، ئەو ژنانەی کە تا ئێستاش خەیان بە موسڵمان دەزانن و تەنانەت بە هەڵبژاردنی خەیان حیجابیان لەبەر دەکرد، ئێستا وەک هاوسەزی لەگەڵ بزووتنەوەی قەدەغەکردنی حیجاب دەستبەرداری حیجاب بوون. زیاتر لە ٧٠٪ ئافرەتان! کە پێی وابوو کەماری ئیسلامی لە سەرکاردایە و ژنان ئەم بڕیارەی بەسەردا دەهێنن؟
حیجاب تەنها پێشاکێک نییە. شەڕی حیجاب تەنیا شەڕی ئازادی داپێشین نییە. حیجاب ئامرازی حکومەتکی ئیسلامی دواکەوتووی سەدەکانی ناوەڕاستیە کە هەموو کەمەڵگای زیندانی کردووە. بە زیندانیکردنی ژنان، ئازادی زیندانی دەکات، ژیان زیندانی دەکات و "ژن ژیان ئازادی" لەڕەدا بەستراوەکەیە. لەڕەدا پێیوندییەکە دەخەینە ڕوو. ئەو کەمەڵگایە دژایەتی "ژن ژیان ئازادی" چونکە کەماری ئیسلامی مافی ژنانی کردووە بە کۆت و بەند لە دەست و پێی هەموو کەمەڵگا و هەموو خەڵک لە ژیانی ئابووریان، لە ژیانی مەدەنییان، لە ژیانی کەمایەتیدا. شەڕی حیجاب واتە شەڕی شکاندنی هەموو پێیوندییەکان.
ئەو حیزبەی کە زەر پێش ئەم شەشە دژی حیجاب ڕاپەڕی، حیجابی بە قەفەسکی جوداو بە ژنان ناوبرد، حیجابی بە دیواری ئاپارتایدی سەکسی ناوبرد و ڕایگەیاند کە خەبات نەک تەنها لە پێناو ئازادیی ژنان، بەڵکو خەبات بە ڕزگاری ژنە کەمەڵگا لە خەباتی دژی حیجاب دابڕاوە، ئەوە ئەمە بووین. لە مەژووی ئەمدا خەبات دژی حیجاب دیارە، سووتاندنی حیجاب لەم وەاتی سوەدە بەشکە لە مەژووی ئەمە، خەباتیش دژی حیجاب تەنیا لە ٨ی ئازاردا نییە بەڵکوو هەموو ڕۆژکانی سا. ئەمە ئەو حیزبەین کە ڕۆژی جیهانی خەباتمان لە دژی حیجاب ڕاگەیاند. فەریدە ئارمان، یادی بەخەر، ڕۆژی جیهانی دژی حیجابی لە سوید ڕاگەیاند. ئەمە ئەو حیزبەین کە بەهەموو هەزمانەوە پشتیوانیمان لە کچانی خیابانی ئینقلاب کرد. وە خەباتی ئەوانمان بە خەبات بە ئازادیی کەمەڵگا زانی. وە ئەمە هەموو کەمەڵگاش هەمان شت هاوار دەکەن. من بانگەشەی ئەوە ناکەم کە ئەمە بزووتنەوەی بەحیجابیمان دروست کردووە، بەڵکو دەڵێم ئەمە ئەوەندە ئاگاداری دینامیزمی شەش لە کەمەڵگای ئێران و مەسەلە گرنگەکانی خەڵک و ئەو بزووتنەوە پێتانسیلانە بووین کە دەتوانرێت بە واقیع بکرێن، کە

پشوازیمان لێو هەلومەرجانە کرد.
خاڵکی تر شەشی ژنانیە. ئەمە هەموو دونیا دەڵێن ئەمە شەشی ژنانیە. ئەمە مانسوور حیکمەت بوو – پێویستە جارێکی تر یادی بەرز ڕاگرین – کە ٢٢ ساڵ لەمەوبەر ڕایگەیاند کە شەشی داهاتووی ئێران شەشکی ژنانە دەبێت. و دوای ئەوە دامەزراوە و ئەرگانی "شەشی ژنان"مان دامەزراند و ئەم ئاڵایەمان بە بەرز ڕاگرت. ئێستا هەموو دونیا دەڵێن ئەمە شەشی ژنانە، یەکەم شەشی ژنانە لە مێژوودا!
ئەم شەشە لە دژی لەسێدارەدان ڕاپەڕی. گوتار و هێوتی هەموومان پێکەوە دژی سزای لەسێدارەدان هەموو کەمەنگای گرتەوە. تەنها چەند مانگێک لەمەوبەر. کەمەنگا ڕایانگەیاند کە پێویستە سزای لەسێدارەدان بە هەر تاوانێک هەبووشێتەوە نێک تەنها حاڵەتی لەسێدارەدان و سزای لەسێدارەدان. سزای لەسێدارەدان بە هەموو تاوانێک هەبووشێتەوە و قەدەغە بکرێت. ئەمە لایەن کەمەنگاوە لە دژی شەشی ژن ژیان ئازادیدا ڕاگەیەندرا و ئەوە حیزبی ئەمە بوو کە ساڵانێک لەمەوبەر ڕایگەیاند کە "ئیعدام کوشتنی بە ئینقەستی دەوڵەتیە" پەیامی دوا کۆنگرەی خۆی بوو بە خەڵک کە "ئەمە". هەموومان پێکەوین". ئێستا کەمەنگا دەڵێ هەموومان پێکەوە دژی لەسێدارەدان! و بەم شێوەیە دوو داواکاری گرنگ و دوو ئاڵای گرنگ کە لایەن حزبەکەمانەوە هەڵکران بێکەوە گرێدراون.
ئەمە "سەربەرزی و بژێوی" ئاڵای خانەنشینان و مامەستایان و کرێکارانی ناڕازیە. شورای ناڕازایەتی لە کۆرتە جیاوازکانی نێوت، کرێکارانی گرێبەست و ناگرێبەست ئینجومەنی ناڕازایەتییان پێکهێنا و لە ڕۆژانی شەممەی ناڕازایەتی و ڕۆژانی یەکشەممە ناڕازایەتی دەربین ناڕازایەتی بەرفراوان ئینجام دەدەن. ڕۆژانی هەفتەیان دابەش کردووە و هەموو ڕۆژێک بە ئاڵای بژێوی و کرامەتەوە دێنە سەر شەقام. "ژیانێکی شکۆمەندی مافی سەلمێنراوی ئەمەیە" دروشمی گشتگیری ئەم شەشە و دروشمکی بنەڕەتیی حیزبەکەمانە.
لەم شەشەدا ئەوە ئەمە بووین کە دژی هەڵاواردنی نەتەوەیی وەستاینەوە و گوتمان هەموو مرۆڤکان یەکسانن، بەبێ گوێدانە نەتەوە، میللەت و زمان، مافی یەکسانیان هەیە، دەبێت پێکەوە بە مافی یەکسانی هەموو هاووڵاتیانی ئێران بوەستین، بەبێ گوێدانە کورد، ئازەری و هتد، ئەمە کەمەنگا دروشمی "کورد بەلووچ ئازەری، ئازادی و یەکسانی" دەڵێنەوە، ئەوان دروشمی "یاشاسین کوردستان، بژی ئازەربایجان" دەڵێنەوە. خەڵکی ئێران دەڵێن ئەمە کورد و عەرەب و ئازەری و فارس و...هتدمان نییە، هەموومان مرۆڤین، ئازادیمان دەوێت، یەکسانیمان دەوێت.

ئەم ئەو حیزبەیە کە ئای شوراکانی هەڵگرد و شوراکانمان لەو ئەزموون و پەسەیدا هەبوو کە بووە هەی ئەم شەشە، لەوانەش لە خەباتی کرێکارانی هەفت تەپە کاتێک ئیدارەی شورایان خستەووە. وە ئەمە شوراکان وەک ڕەکخراوی خەبات، شورای پەروەردەکاران، شورای پەرستاران، شورای کرێکارانی گرەبەستی نەوت، شورای کرێکارانی لایەنی سێیەم پێکدەهێنرێن و لە هەموو شوێنێک چالاکن. کەمەگایەک کە لە مێژوویەکی هێندە دورنا کە هەشتا شوراکان وەک سیمبولی ئازادی و دیموکراسی و یەکسانی زیندووە، ئەمە دیسان وەک ئەرگانێکی ناسازی ڕوو لە شوراکان دەکات.
و لە کۆتاییدا ئەم حیزبەکین کە هەمیشە شەشمان وەک تاکە ڕێگا بە ڕزگارکردنی کەمەگە ڕاگەیاندووە. بەپێچەوانەی زۆرێک لە هەڵزەکانی ئەپۆزسیۆن کە پێیان وابوو دەبێت گەڕانکاری بکرێت، هەنگاو بە هەنگاو بەرێتە پێشەوەو پشت بە وەاتانی ڕۆژئاوا ببەسترێت، سیناریۆی جیاوازی ڕژێم گۆڕین(regime change) ڕەکبخرێت. زۆر کەس شەشیان بە ئاژاوە دەزانی. شەش بە توندوتیژی دادەنرا. ووتیان پێویستە لێی دوور بکەوینەوە. تەنانەت باسی ڕووخانیشیان نەکرد. باسیان لە گۆڕینی حکومەت یان بەڵای زۆرەوە ڕوخاندنی هەنگاو بە هەنگاو و هتد دەکرد. بەڵام ئەمە دەبینین شەش ڕێز و ئیعتیباری خۆی بەگەڕاوەتەوە. تەنانەت لە نێو ئەوانەی کە تا دوێنێ بە توندوتیژییان زانیوە. جا بیانوە یان نەیانوەت
شەشی ژن ژیان ئازادی ، لەگەڵ بوونی خۆی و ڕوودانی خۆیدا نیشانی دا کە ئەم حیزبە لەسەر حەق، حیزبەکە ڕێگای ڕاستەقینە پیشان دەدات، حیزبەکە وەهم دروست ناکات کاتێک دەڵێت شەشەکە وا دە. هیچ وەهمێکی نەبوو کاتێک دێگوت شەشی داهاتوو مەینە دەبێت. کاتێک وتی لەسەدارەدانەکان، نەک تەنها سزای لەسەدارەدان بەڵکو خودی سزای لەسەدارەدانیش، پێویستە ڕابگیرێت. کەمەگای ئەمەش هەمان شتی دەوێت.
و ئەم ئەو حیزبەیە کە لە چەند دەیەی ڕابردوودا ئامای ئەو سیاسەتانە و ئەمەش لە دەی ئەم شەشەدا بەرزکردەتەوە و بە کەناڵ جەدید تەلەفزیۆنی، بە سەکۆ و دەنگی شەش بووەتە دەنگی خەڵک. گفتوگۆیەکی هاوبەش لە نێوان کەناڵ جەدید و خەڵکی شەشگۆ و تەکەشەردا بەڕێوەدەچێت. کەناڵ جەدید لە ڕاستیدا قۆاڵیەکی بەهێز، بنکەیەکی بەهێز و سەقامگیرە کە شەش دەتوانێ ڕووخساری خۆی و سیاسەت و ئامانج و ڕێگای خۆی تەدا ببینێت. گفتوگۆی لەگەڵدا بکات، ڕاپەرتی بداتێ، گوێ لە ڕێنماییەکان بگرێ. ئەم ئەو ڕاستییە کە کەناڵ جەدید تەلەفزیۆنی حزبەکەمان ئێستا دێگەڕێت.
دەزانم کات کورتە و دەنگۆ کاتم تەواو بووبێت. خاڵی تریش زۆرن کە

دەکرێ ئاماژەیان پێبکرێت، بەتام لەڕادا وتارەکەم کورت دەکەمەوە، کە دەتوانن لە ئاوێنەی شەشی ژن ژیان ئازایدا حزبی ئەمە ببینن و بزانن ئەم حیزبە چی وتوو و چی کردووە، و ئێستاکەمەگە چی کردوەو چی دەڵێت. ئەم پەیوەندی و لێکهەڵپێکرانەکی قووڵ هەیە لە نێوان حیزبێکی شەشگۆشە و کەمەگەیەکدا نیشان دەدات ئەوەی دیاریکردووە کە شەش تاکە ڕێگایە.
سەرنج بدەن ئەمە یەکەم ئاوگۆڕە لە ئێران کە خەڵک هایدگەیەنن ناوی شەش. " پێی نەڵێن ناڕەزایەتی، پێی بڵێ شەش". کاتێک کە ئەمە ئەمەمان دەوت، زۆر کەس بەتەنزەوە وەک سواری شەش،ناویان دەبردین هایانگەیاندبوو کە قەناغی شەش لە جیهاندا بەسەرچووە! شەش نابێت، ئەمە کەمەگا هەڵدەستێت و دەڵێت پێی بڵێ شەش، ئەمە شەشە! دەڵێت من گۆرانی وردە وردەم ناوێت، هەنگاو بە هەنگاو ناخوازم، هیفەرمخوازیم ناوێت و هتد. کەمەگا ئەمانەی تێپەڕاندووە. هەر بەیە وتم ئەم شەشە خەی ئەوە دەردەخات کە ئەو حیزبەی هەمیشە ئایای شەشی هەکردووە، دەستی خستووەتە سەرپۆیستیی کات. لەسەر ئەوەی دەبوو هووبدات و ئێستا هوویداوە.
ئەمە بەبەشی خەمان، بە هەموو هێز و تواناماندەوە، بە سەرکەوتن گەیاندنی شەش خەبات دەکەین و بڕەن بە هەموو ئەو خەڵکە دەدەین کە ئەم بەرنامەیە دەبینن تا دەتوانین لەپەناو بەهێزتر کردنی شەش و فراوانتری بکردنیدا خەبات دەکەین و سەری کەمەگاش لە دژی ئەمە بەرز بکەینەوە تا دەتوانین دەستبەرداری هیچ هەوەک نابین. ئەمە حزبی شەشین و بڕەن دەدەین لەگەڵ خەڵک، لەگەڵ کرێکاران، قوتابیان، ژنان، دادخوازان، خانەنشینان، مامەستایان، و هەموو چین و توێژە ناڕازیەکانی کەمەگا بوەستین. تا کەتایی وەستاوین! ئەمە خەبات دەکەین بە هووخاندنی کەماری ئیسلامی و دامەزراندنی جیهانێکی ئازاد، یەکسان، ئینسانی و خۆشگوزەران.
سوپاس.
١٥ ئازەر١٤٠٢، ٦دیسەمبەری ٢٠٢٣

دایکم/4/.. ڕەسوو بەختیار

دایکم یەکێک بوو لەو ژنانەی بوو، کاتێک قسەی دەکرد، دەیزانی چی دەڵێت، هیچ کاتێک قسەی بەخۆایی نەدەکرد و قسە و قسەڵۆکی بە کەس نەدەهێنا ئارا و دەیگوت: قسەکردنی زۆر و زیاد، هەردەم سەر ئێشە بە خەڵی و بەرامبەرەکەی دروست دەکات.
من نەبەرەی ئەو بووم، هەردەم دەمان بە یەکتر دەکردەوە، هەموو کات دەیگوت: ئاگەر کێشەت لەدەرەوە هەبوو، پەیوەست ناکات بە کەسی دەرەوە باسی بکەیت، وەرەوە لەلای من باسی بکە، من دایکتم لەهەموو کەس باشترت دەناسم، هەروا لێرە لەماڵەوە هەموو شتەکان باس دەکەین، چۆن باشبێ وا چارەسەری دەکەین.
ئێستا کەسێکی وا نییە، دێ و دەروونی خەمی بە هەڵژم، پێشتر هەردەم دایکم بەپشت و پەنای خەم دەزانی، لەلای من دایکم خواوەندێکە، هیچ کات لەپەرستنی پێشیمان نابمەوە، خواش هەردەم لەنەو ئایتەکانی دایک بەخواوەندێک دەناسێنێ، هەموو کات لەهەر کارەمکەدا دەگوت: ئاگەر دایکم رازی بێ ئەوا لەو کارەدا سەرکەووتووم، ئاگەر نا هەموو کارەکەم لەکەهێدەوشێتەوە.
ئێستا کاتێک بەشقامەکاندا ڕەدەکەم، وا دەزانم سەرگەردانم، کاتێک بەرەو ماڵەوە دەڕۆم، هەر وا دەزانم لەماڵێ، کەچی کاتێک دەچمە ماڵەوە هەموو ژووڕەکان بەدوایدا دەگەڕێم، وەک منداڵێکی ساوا چاوەڕێم، دایکم پێمبێ: ئەمێ زوو هاتیەوە، دیارە دەوامتان کەمتر بووە.
ژمارەی تەلەفۆنی دایکم بەدڵی نووسی بوو، پێشتر زوو زوو تەلەفۆنی بە دەکردم و دەیگوت:کاتێک هاتیەوە ئەو شتانە لەگەڵ خۆتدا بێنە، منیش دەمگوت:دایە، ئاگەر درەنگ هاتمەوە، خۆ هیچ نابێ.
ئەویش لەوەڵامدا دەیگوت: هەڵە کاتێک هاتیەوە، بەڵام ئەو شتانەی پێمڕاسپاردی لەگەڵ خۆتدا بێنە.
زۆرجاران سەیری تەلەفۆنەکەم دەکەم، بەڵکو دایکم تەلەفۆن بکات و بڵێ میوانمان هەیە، زوو ئەو شتانە بهێنەوە، خوشکەکانت هاتوون، هەندێک چوکلێت و خواردنی منداڵانەش بە منداڵەکانیان بێنە، هەموویان دەڵێن: خاڵمان لەکوێیە.
ئێستا وەکجاران دایکم تەلەفۆن ناکات، هیچ هەواڵی منیش ناپرسێ، بەیە هەست بەبەشایەکی گەورە دەکەم، وا دەزانم قورسایی هەموو دونیا لەسەر شانمە، وەک منداڵێکی ساوا چاودێگەم تا دایکم دەستی بەسەرمدا دابێنێ، هەموو ژووڕەکان دەگەڕێم، کەچی دایکم دیار نییە، قوڕگیشم گیرایە، دەمەوە هاوار بکەم:دایە..دایە.
دەزانم دایکم ئاگای لەمە، بەیە کاتێک دەگەڕێمەوە لای ماڵەوە یەکسەر دەڵێم:دایە ئەوە گەڕامەوە ماڵەوە.
دەستم بە هیچ ناچێ، هەر کاتێک بمەوێ کارێک بکەم، یەکسەر وازی

لەدەم نەوەک دایکم رازی نەبێ و پشتگیریم نەکات...بۆیە سەرگەردان سەرگەردان بێشەقامەکاندا رەدەکەم.
وەک لەسەرەتادا باسمکرد، ئێستا تەمەنم 53ساڵە وەک پیرەک وام، وەک منداڵێکی ساوام بەدەستەوە...ناتوانم هیچ هەنگاوێک بهاوێم، ئەو هەنگاوانەی دەیهاوێم خەم زۆر بەبەردەرێتان دەزانم، وەک ئەوەی لەوێ تەکدا بم تا منی تیادا نامێ بم، کەس لەزمانم نازانێ، منیش زمانی ئەوان نازانم، زۆر هەوڵدەدەم بەزمانی ئاماژە تێیان بگەنم، کەچی ئەوان وەک کەوڵان وان لەزمان و نەزمانی ئاماژە دەزانن، تەنیا سەریان بادەدەن، بێشەوێیەک وا دەزانم ئەوانیش دایکیان کەچی کردووە.
چیرەکی هەموومان لەیەکتر دەچێ، میهرەبانێ دایکم وەک میهرەبانی هەموو دایکانێ، لەم رووەوە دایکم دەیگوت: هەموو دایکانی دونیا لەیەکتر دەچن، هەموویان میهرەبانن و منداڵەکانی خۆیان وەک چاویان خۆشدەوێ، هەڵە منداڵێکی یان هەر نەوەیەکی بیر لەوە بکاتەوە، کە جیاوازی لەنێوانیان دەکا، ئەوا بەهەڵە داچوونێ، گەورەیی دایک لەوەدایە ئاگڕە منداڵ و نەوەکانی لەدووری هەزاران کیلەمەتریش بن، ئەوا دڵی دایک هەستی پێدەکا.
گەورەیی دایکیشم رەزانێ لەپێش چاوم دووبارە دەبەوە، دەیگوت: کەم دەزانم هیچ شتێکی خراپ ناکەی، لەرووخسارت دەخوێنمەوە ئەمڕۆ چ کارێکت ئەنجامداوە، دەزانم خەڵر بووە یان شتێ.
هەموجار بەدایکم دەگوت: دایە، تۆ چۆن دەزانیت، کاری باشمکردووە، یان خراپەکاری، دەیان کیلەمەتر لێت دوور بوومە، هەموو ئەوانەی لەگەڵمدا بوونە، تۆ هەڵە نایانناسیت، تۆ چۆن دەزانی ئەوڕۆ کارێکی سەر شتانەم نەکردووە، غەدرم لەکەس نەکردووە.
دایکم: دەزانم کەسی خراپ بە شاردنەوەی کارە خراپ تاوانەکانی، لانەو ماڵە خەیدا کۆشە دانیشتەوە، تا کەس لێی نەپرسێ، ئەوەت چۆن بەڵێکرد، یان لێی نەپرسی ئەوە بەدرێژایی ئەو رەژە لەکوێ بووێت.
زەرجار دایکم دەیگوت: دایکانی کورد، یان دایکانی رەژهەڵاتی ناوەڕاست، زۆر جیاوازە لەگەڵ هەموو دایکانی دونیا، دایکانی ئەم ناوچەیە، هەردەم لەنەودووتەیی خەم و پەژارەن، چونکە دایکان لەرە هەموو کات لەنەو شڵە و جەنگەکاندان، راستە ماوە ناماوە ئاشتی بەرقەرار دەبێ، کەچی لەناکاو شڵە و شڵەکەی گەورەی بە دەهەنەکایەوە، لەم کاتشدا تەنیا دایکان جڵگسووتاو دەبن، سەیرەکە لەهەموو لایەک شڵە، جەنگ، ئەوە تەنیا رەڵەی ئەو دایکانە دەبنە سووتەمەنی.
دایکم دەستی بە ئاسمان بەرزدەکردەوە و دەیگوت: خوایە بگەورەیی خوت رەڵە و نەوەی دایکان بپارێزە تا چیتر جەرگسووتاو نەبن، با

دایکان ئەو هەژگاری ماویانە بۆئاسوودەیی ڕۆژکانیان بدەن بکەن. ماناکانی دایک زۆرن، ناتوانم پێ بپەستی دایک و وشەکە، هیچ شتێک بنووسم، دەستەواستان وەستاوم، لەئاست وشەی دایک، هەر مانایەکی پێبەخشیت، ئەوا بتەواویی ناتوانیت گەورەیی و میهرەبانی دایک شیبکەیتەوە، هەموو دانا و ئەدیب و نووسەر و شاعیر هەریەک لەلای خۆیەوە، باسی دایکی کردووە، هەمووان ئاست میهرەبانی و گەورەیی دایک کەنووش دەبەن.

ڕەسوول بەختیار

ئەوارانێ ٥٤.. شیعری سەردار جاف

ئەوارانێ لاسارێ دەبەتێ گژەوک
بێ حەوشەی هەستەکانما ئەغر دەکا و
لێ گویسەبانەی خانووە قوڕەکەی شیعرەکانما
وەک چلوورە شڕ بەتەوە و نازانێ کەنگێ دەسکنێ
نە بە شنە و نە بە غوباری گەردەلوول ون نابێ
تەلار و ئەپارتمانی دوو دیوی ژینم نوقمی تەفانی خەی دەکا
بە تەوژمی شەپەلەوە
کپ نابێت و
لێ ساباتی گەکان دەکنێ
ئەو لێ نیشتیمانی ئەوبەرەوە
سنوورێ یاساغەکانی ترپەی دەم دەبڕێ
لێ سەیوانی ئارامیم
دەبەتێ شڕبییەکی ئەقڕێ گرتوو
کەچی هەر ملی ڕەی لەم ناوێ
قووڕێ لیتەکانی نەوان دەشەڵێ
نازانم ..نا
ئەم ژیانێ ژیاوێ
یان دەیەوێ کەم سەراغی سەمای ماسییەکان بکا
بە نەو تەمتومانێ ڕەی کردووە

وەک چاو و قژ
دەتە ڕەحمەوە و لەم نابەتەوە
شەقاوە گەرمەکانی ئەوارانەی شەهلا
بەنی دارستان بە نیشتیمانی ئەمبەر دەنە
ئەو لە کەت و بەندی ئازادی هەدە ، خە رادەپسکەنە
ژانی دوەنە
دەخواتەوە
لە سەر مەزی قوماری ژیان
گەمە دەکا
دەراندەری شیرە بەفرینەن و دەن و دەپوکەنەوە
لە سەراغمن و هەر ونم
دەتومەوە و سەرلە نوە دەبارەمەوە
بە دەنکە تەسبیحی هەنیي هەواسراوم
کافرەشە کولیتەی حەشاردانمە
خە لە منا دەچنمەوە
دەبمە سەبەتەیەک سەو و لە باغی ئیرەم دەردەکرەم
شەهلا دەنکە تەسبیحەکان دەژمەرەت و
بە نەو خەیا لوولم دەکا
ئیدی ئەوە بانژەیەکە بە ئەبەد نایەمەوە
هەدی هەدی
بە نەو بەهرەیی خەمادەم ، دەخولەمەوە
نازانم کەم و چیم و لە کوەم
هەنی دوور ەە یان بەهرەمە
م ووا کولیتەی یەخسیربوون بە سەرئەودا دەەووخە
لەم کونجەوە ئیشق دەبەتە زنەیەک
دەبمە کارەز ، ڕادەچمە ناو ڕەح و هەستی
وا لە زیندانا بەکەسم
خەشم دەوەی خەشەویسترین کەسم

۲۰۲۳ /۱۲ /۱۰

دادگای باڵای فیدراڵی ئامرازی دەستی لایەنگیری سیاسیە.. عوسمانی حاجی مارف

ڕۆژی 14ی نۆڤەمبەر دادگای باڵای فیدراڵی عێراق، جێنجاێکی زێری بەدوای خۆیدا هێنا، کاتێک بڕیاری سکاڵایەکی لەسەر محەمەد حەلبوسی سەرۆکی ئەنجومەنی نوێنەران دەرکرد، لە کۆتاییدا بڕیارێدا ئەندامەتی حەلبوسی لە ئەنجومەنی یاسادانان هەبوشێنێتەوە، لە بڕامبەر ئەم بڕیارەشدا فرسەتی هیچ تانەدانی بە حەلبوسی نەهێشتەوە.

دەمەزراندنی دادگای باڵای فیدراڵی لە ساڵی ٢٠٠٣ دا، بەو ناوەی هەیبەی بڕگری بە سەروەری یاسا لە عێراقی دوای سەدامدا دەبێت. دەسەاتێکی فراوان بەخشرا بەم دادگایە لە دیاریکردنی دەستوریەتی یاساکانی یاسادانان و هێکخستنەکان، ناوبژیوانی گرفتەکانی نێوان بەغدا و پارێزگاکانن، پەسەندکردنی ئەنجامی هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی نوێنەران، بڕکارهێنانی دەسەاتی دادوەری تایبەت بەسەر لێپچینەوە دادوەریەکان دژی دەسەاتە باڵاکانی حکومەت. هەروەها دادگا چەندین گرەنتی بە سەربەخۆیی خۆی (وەک دەسەاتێکی دادوەری) پێدرا، لەوانە لەسەر ئاستی کارگێڕی و دارایی.

بەپێی شرعیەتی دادگای باڵای فیدراڵی و دەوری لە بریارەکانیدا هەمیشە جێگای نیگەرانی و مشتومڕی لایەنە سیاسیەکان بووە، هەروەها هەڕەشەی لەو دادگایە بە هەمای پێوەست بونی تائیفەگەری گیراوە، چونکە لە هەمان کاتدا ئەنجوومەنی نوێنەران و ئەکتەرەکانی دیکەی پێکهاتنی حکومەت لە چوارچێوەی هەمان تائیفەگەریدا ڕەکخراون و بە قازانجی دەسەاتی شیعە گەرای سەر بە ئێران بڕیارەکانیان گونجاندوە.

دیارترین نموونەی ئەمەش ئەوەیە کە ئەم دادگایە لە ساڵی ٢٠١٠دا هێگەی بە دووبارە دانانەوەی نوری مالیکی وەک سەرەک وەزیران داوە، سەرەڕای ئەوەی پارتەکەی ئیاد عەلاوی زۆرینەی دەنگەکانی لە کۆبەکەی پەرلەمانی ئەو ساەدا بەدەستهێناوە، بەهام کۆتە ژێر پەردەی بە سیاسی بونی ئەو دادگایەی کە بڕیار وابو بڕگری لە سەروەری یاسا بکات.

دادگای باڵای فیدراڵی لە ساڵانی ڕابردوودا بە تایبەت لە سەرکردایەتی دادوەر فایق زێدانەوە، کە لە ساڵی ٢٠١٧ بووە سەرەکی

ئەنجومەنی باڵای دادوەری و هاوپەیمانی ئەردوگای لایەنگری ئێران، توانیان جێگا بە سەرۆکی دادگای باڵای فیدراڵی مەدحەت مەحمود لێژکەن وە ناچارکرا خانەنیشین بێت، لە هەمان کاتدا بووە هۆی زیادبوونی ژمارەی دادوەرە شیعەکانی سەر بە ئێران کە لە پارێزگاکانی باشوورەوە دیاریکران، بەم شێوەیش خزمەتگوزاریەکانی ئەم دادگایە، بە پێردە کۆتە خزمەت بەرنگاری دەسەاتێک کە بەیاکانی لە پێیوەند بە بەرژەوەندیەکانی ئێرانەوە دەردەچێت.

دواتر دادوەر فایق زێیدان دەسەاتە نوێیەکەی بەکارهێنا بە جێبەجێکردنی گەانکاریە گەورەکانی دادوەری، بە نموونە ئەنجومەنی باڵای دادوەری لێژنەیەکی بە "بەڕێوەبردنی پیشەکان" دروستکردو دەسەاتی فراوانی پێدرا بە بەرزکردنەوەو دەرێزکردنەوەی دەسەات و نفوزی، هەروەها خانەنشینکردنی دادوەرو داواکاری گشتی، لە بنەڕەتدا زێیدان دەسەاتی دانان و دوورخستنەوەی سەرجەم دادوەرەکانی وەاتی پێ بەخشرا. هەروەها پێگەی نفوزی خۆی بەکارهێنا بە کاریگەری لەسەر پرۆسەی هەڵبژاردنی ئەندامانی دادگای باڵای فیدراڵی، لەوانە دەستنیشانکردنی سەرۆکی نوێی دادگای باڵای فیدراڵی، جاسم محەمەد عەبود، کە بە کەسێکی دەسەز بە زێیدان ناسراوە.

کاتێک لە ساڵی ٢٠٢١دا دوای چەند مانگێک کە بانگەوازی هەڵبژاردنی پێشوەختەی پەرلەمانیان کرد، ئامادەکارییەکانی حکومەت بە ئاو دەنگدانەش بریتی بوو لە چاکسازی لە کەمیسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان. زێیدان بە خڕایی سوودی لەم پرۆسەیە وەرگرت و دەنیای کردەوە کە ئەنجومەنی کەمسیۆن "مجلس المفوضية" لە دادوەرەکان پێکدەت بە ئاوەی خۆی و بازنەکەی بتوانن کاریگەریان هەبێت لەسەر بڕیارە گرنگەکانی پێش هەڵبژاردنەکان.

لە چەند هەفتەی دوای دەنگدانی مانگی ئۆکتۆبەر، زێیدان بە شێوەیەک دادگای باڵای فیدراڵی ئاماستە کرد کە پشتیوانیان لە بڵۆکی لایەنگرانی ئێرانی دەکرد،. لەسەرەتادا وادەرکەوت دادگاکە هەوڵستێکی هاوسەنگی گرتەبەر بە پەسەندکردنی سەرکەوتنی هەڵبژاردن کە بڵۆکی سەدرییەکان بەدەستیان هێناوە، بەاام زوری نەخایاند دادگای باڵای فیدراڵی زنجیرەیەک بڕیاری لە بەرژەوەندی "چوارچێوەی هەماهەنگی" دەرکرد، بە قازانجی شیعەکانی سەر بە ئێران و بە پێراویز خستن و دژایەتی کردنی سەدرییەکان تەواو بو.

هەنگاوە گرنگترین ئاوە بڕیارەی کە پەیوەندی بە هەڵبژاردنی سەرۆکەکی نوێوە هەیە و لەلایەن ئەنجومەنی نوێنەرانەوە بڕیار دەدرێت، کەهەنگاوی یەکەمی پرۆسەی پێکهێنانی حکومەتە، دادگا بڕیارێک بڕیاری چەنیەتی بەوانامەدان بە دەنگدان بە سەرۆک کۆمار لە

بەرژەوەندی "چوارچێوەی هاماهەنگی" گێی، لە بەرامبەردا زەمینەی بۆ دەستلەکارکێشانەوەی فراکسیۆنی سەدرو هاتنی "چوارچێوەی هاماهەنگی" بۆ دەسەڵات خۆشکرد.
هەروەها دادگای باڵای فیدراڵی بڕیاری دەرکرد کە بووە هۆی سزادانی نێیارانی سیاسی ئێردوگای لایەنگری ئێران، لە شوباتی ٢٠٢٢ دادگا یاسای سامانە سروشتیەکانی ساڵی ٢٠٠٧ی حکومەتی هەرێمی بە نادەستووری ناساند، بە شێوەیەکی کاریگەر ئاو چوارچێوەیەی هەوشاندەوە کەحکومەتی هەرێم بتوانێت نەوت بفرۆشێت، بڕیارەکەی دادگای باڵای فیدراڵی پاڵنەرێکی سیاسی ووڕوژێنی هەبوو، ئاویش گوشار خستنە سەر پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ وازهێنان لە ئێردوگای سەدر، هەر ئەمەش کە سەدرو حەلبوسی و بارزنی نەیانتوانی حکومەتێک پێکبهێنن تا فراکسیۆنە لایەنگرەکانی ئێرانی بکاتە دەرەوە، لە ئاکامدا ئەم دەستەوەردانە پڕچەکدارێ دەرگای بۆ "چوارچێوەی هاماهەنگی" کردەوەو گەیشتە ئامانجەکەی و حکومەتی پێکهێنا.
لە مانگی یەکی ساڵی ٢٠٢٣، دادگای باڵای فیدراڵی بڕیاریدا کە گواستنەوە لە بودجەی فیدراڵیەوە بۆ حکومەتی هەرێم نادەستووریەو لە مانگی ئایاریشدا هاوشێوەکەی بۆ دەرچەزکردنەوەی ماوەی ئەرکی ئەنجومەنی نوێنەرانی هەرێمی هەوشاندەوە.
هەژی 4ی ئەیلول، دادگای باڵای فیدراڵی ئاو یاسایەی هەوشاندەوە کە هەکەوتنی عەراق و کوەت لە ساڵی 2012 بۆ هەکخستنی کشتیوانی دەریایی لە هەەوی ئاوی خورعەبدوڵا پسەند دەکرد. دەسێکە لایەن نوێنەری "بلەکی حوقق"ەوە تەمارکراوە، کە دەزگایەکی سیاسیە و سەر بە میلیشیای "کەتیبەکانی حزبوڵا"یە، کە لایەن ئێرانەوە پاڵپشتی دەکرێت، هەنگە ئاو پرسە لە ئاەزیەکانی ئەم دواییەی نێوان تاران، کوەت و عەرەبستانی سعوودیە سەبارەت بە ئیستغلال کردنی کەگەی گازی سروشتی "دەە" سەرچاوەی گرتبێت. لە هەر حاەتێکدا ئاو بڕیارە هەەشەی پێکخستنی تونەدی پێوەندیە دیپلۆماسیەکانی نێوان بەغدا و کوەیت دەکرد، ئەمەش وایکرد محەممەد شیاع سودانی، دەستوەردان بکات. لە کۆتایدا زێدان ئاماژەی بە ئەگەری پێچەوانەکردنەوەی ئاو بڕیارە کرد.
بڕیارەکەی دژی حەلبوسی لە ١٤ی نۆڤەمبەردا بەزیادەوە درێژەپێدەری هەمان هەوتی سیاسی بونی هەوشوێنەکانی دادگای باڵای فیدراڵی سەلماند، حەلبوسی بەدرێژایی ساڵان توانی ببێتە سەرکردەی سیاسی سونەکان، سەرەای گەانکاری زەر لە حکومەت و هاوەی دووبارە بە دەرکردنی، توانی هەی سەرکردایەتی خۆی لە ئەنجوومەنی نوێنەران بپارێزێت، بەام لە کۆتایدا بە بڕیارەکی دادگای باڵا لە کارەکەی

دوور خرایەوە.
بەیارمەتی دادگای باڵای فیدراڵی کە هاوتەریبە لەگەڵ بەرژەوەندیکانی تاراندا، لەلایەکی ترەوە نابەت ئەوەش لە بیربکەین ، زەرجار مەیلەک بەرەو هەنگاوەکانی ئایدەلۆژیای ناسیۆنالیستی عەراقی ئاشکرا دەکەن، تا چوارچێوەیەک لە دابینکردنی ئەمنیەت بە سەرمایەگوزاری بەنێوبەرن، بەتایبەتی ئامانجکانی هەوڵدان بە ناوەندکردنی دەسەڵات لە بەغدا و کەتایی هێنان بە دەسەڵاتی هەرێم، چاکسازی لە دەستوور بە شکاندنی سووڕی درێژخایەنی قەیرانەکانی دوای هەڵبژاردن، هەوڵدانە لە کەتایی هێنان بە ناسەقامگیری لە سایەی دەسەڵاتی یەکلایەنەی چوارچێوەی هەماهەنگیدایە.
زێدان بەناوی بەدواداچوون بە باڵادەستی دادوەری یاریکردنی بە یاساکان نیشانداوە، کە یەک بگرەتەوە لەگەڵ بەرژەوەندی و دەخالەتی ئێران لە عەراقدا، هەروەها گونجاندنی لەگەڵ ئەو لایەنانەی نوێنەرایەتی سیاسەتەکانی ئێران دەکەن، بەم پێیە سیستمی قەزایی نەخستەتە بەرامبەر ئەو میلیشیایانەی ئێران پاڵپشتیان دەکات
هاوکات ئەو هاوبەشانەی دەیانەوێت دەستی ئێران لەسەر عەراق شل بکەنەوە، دادگا بە وردی و بە ئارامی مامەڵەی پاشکۆکردنیان پێدەکات، چونکە دادگای باڵای فیدراڵی لە چوارچێوەی حوکمرانی ئێستای عەراقدا سنووری خۆی تێپەڕاندووە، لەگەڵ دوورینکی تازەی هەوڵدان بە ناوەندکردنەوەی حکومەت لە عەراقدا بەیارمەتی دەگونجێنێت، واتە هەڵبژاردن و پێسەی پێکهێنانی حکومەت، ناکۆکی جەراوجێری نێوان بەغدا و هەولێر و لایەنە سیاسیەکان لە عەراقدا نیشان ئەدات، بەیەدەبەت پابەند بێت بە بەرجەستەکردنەوەی دەسەڵاتێک کە باڵا دەستی کەماری ئیسلامی ئێران بەسەر عەراقدا قەبووڵ ناکات، بەرەنگاربوونەوەی نفوزی ئێران لەناو خودی دەسەڵاتی دادوەریدا پێویستی بەوە دەبەت کە دەسەڵاتی سیاسی لە بەغدا لە دەست هەژمونی چوارچێوەی هەماهەنگی بهێنرێتە دەرەوە.

ئەوەی پێویستە لە ئاکامی سەلماندنی پاپەندی بونی دادگای باڵا، کەبە لایەنگرو پشتیگیرکردنی بە لایەنێک لە دەسەڵاتدا دامەزراوەو پێچەوانەی نوێنەرایەتی بەرژەوەندیکانی خەڵکی عەراق، شەرمەزاریە ببێتە جێگای ئومێدی هەرلایەنێکی سیاسی کە چاوەڕوانە لە هەڵگەی بەیارمەتی ئەم دادگایەوە دەستکەوتێکی هەبێت، ئەم حاڵەتە لە تایبەتمەندی لایەنە ئیسلامیەکانی کوردستان و بزوتنەوەی نەوەی نوێدا زەر بەرجەستە بەتەوە، کە بە دروستکردنی تەوەهومی داوای سکاڵا

لەو دادگایە باس لەوەرگرتنی خواستەکانی خەڵک دەکەن و ئومێدی بە پایە دەبەخشنەوە لەسەر ئەو دادگایەی یەک هەنگاو نانێت گەر لە بەرژەوەندی کەماری ئیسلامی ئێران نەبێت، راشکاوانە ئامرازێکی دەستی شیعەگرایە لە پێوەند بە "چوارچێوەی هەماهەنگیەوە".

بە ئەم وتارە سود لەم سەرچاوەیە وەرگیراوە
فهم قرارات "المحكمة الاتحادية العليا" المسيسة في العراق
سيلين أويسال
https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/fhm-qrarat-almhkmt-alathadyt-allya-almsyst-fy-alraq

---

بۆنی بزربوونم رۆژەیەك دەوات.. ستار ئەحمەد

باڵی پەپوولە هەڵگری بۆنی ئەو نزارانەیە کە بەهرەمەندی جوانییەکانی تێدا بەدیدەکرێ،لەگەڵ خەونی شاعیرانا رەنگین دەبێت،قەشەنگی شیعریش لەوەدایە قووڵبیتەوە بێ نۆو جەرگی غوربەت وتەنیایی،لە چاوەڕوانیدا کزەی ئالوودەیی بەئەشکی نسرمە سارەکان داڕژی.

دانا عەسکەری شاعیر لەمەیدانی پەیقی ئاووڕاو تڕپکی وشەو رووباری شیعرو تووڵەگای رستەدا..ئاوەژوو بەگژ ڕۆژگارەکاندا دەچێتەوە،لە خوناوی وشە رووی هەڵنراوە دەشواتەوە.

من لەقەد تاشەبەردێك نووسرابووم

چەند زەمین بەدایکایەتی فریودرا

ئەوەندەش لەو رووناهیە بەگومانی

کەلەسەر شانی تاریکی دەسکڕ

شاعیر چەتری دڵنیایی فڕێداوەو لەبەر دڕپەی بارانە شیعرو لەژێر

رەھێەی تەنیایی و چاوەڕوانیدا تێناگات و چۆەی گەوارەی گومان روانگەی لێدەکەن،وەلێ ناخی رووگەی لالەزاری خاکەکەیەتی و تارای کێچکردن دەسووتێنێ و رەشمالی بەرخورداری هەڵدەداو ..لەهێبەی گومانا ،لە دەسەزی شاعیران و بەرداشی جەرگەی هەڵوەستەکانی وردەبێتەوە.

دێنیایە بەزامی شیعر ئاڵای نەبەردی سوورەکا،بەڵام بەسەر ڕەحی وشەیەکا دەدرێت لەگەرووی نەهەنگی ستەما دەخنکێنرێ.

شاعیر دەروونی ناخی دایکێکە لەسەر ڕایەخی فریودان نوقمی دورگەی ئەفسانەو دونیای ئەفسوون دەکرێت .بەگومانە لەو ئەستێرەیەی بەگەوارە نیگاکانی دادەپۆشن و ئەو تروسکانەش بەجادوو دەزانێت کەنزای سەر شانی لوتکەکان بەتیشکی دێنیایی هەڵدەواسن.

هەموو گەڵانەوە ماڵی خۆیان

تەنها من و ونبوونی خۆم نەبێ

بەیانیان سەبرمان لەچاوەڕوانیدا بەتاڵدەکرایەوە

ئێوارانیش پێ بەدەنگی بزربوون

تێکەڵ بەو ڕۆژانە دەبووین

کەمردن لەحەساری ئێمەدا

سەرقاڵی سێبەرەوەی ئەو تەڵە تەبایيە بوو

ونبوونی شاعیر لەگەڵ جەستەی هەزاران گوڵبەی تواوەی نێو گەرداوا ..کەلەبیابانەکانی خواروو کۆرکرانەوە،ئاماژەیە بێ دەفراوانی و ئەو سەبرە تووڵانییەی کەعەوداڵی دەرکەوتنی پرشنگی ئازادی بەها ئینسانییەکانە،عومرێك دیاری دەستی خۆزگەی شرینەو کێچکردنی گەڵای بینایی خەزانە.قەوانی بەتاڵی ژینی دووبارەکردنەوەی بەیانیانی بەنیاز نەگەیشتن و ئێوارانی ئەندێشەو تەنیایی و بیرەوەریی هەڵوەرینە.

لەحەشارگەی دووداڵی و گومان و گەڵانیشی مژینی هەڵاڵەی یەکسانی و تەبایی..ئەفسوس ئاسەواری ژوانگەی بێداری هەڵوەشان و سێبەرەوەی جێوبەردانی ئەسپی کەحێلی راستیە..

لەنەبوون دەچم

ئیتر چۆن لەهەواری بیرەوەریدا

لێوی ئەو ماچانە گەرمبکەمەوە

کەبەسەر رووەمەتی

وێنە رەش و سپیەکەی باوکمەوە

رەق هەڵاتوون

هەموو گەڵانەوە ماڵی خۆیان

شاعیر مەڵگەی ئازارەکانی پەروانەی ڕۆحی دەسمن و ناتوانێت تینی هەڵاوی حەسرەتەکانی لێوی هاوخەمەکەی گەرمکاتەوە. لەدەریاچەی دووربینیا کەشتی مەزارەکانی لەنگەر ناگرێ،سەوڵی ڕاگرتنی هاوسەنگی ،گورزی باوکسالارییەو ڕەهایی دەنەوایی بەر شەپۆلی دونیای زەبرو لەبیرچوون کەوتووە.

هەموو گەڵانەوە ماڵی خۆیان

تەنها من و چاوەڕوانی نەبێ

بێ بزربوونی خۆمان ماینەوە

چەند خۆشە بەدوای خودی خۆتدا وەڕبیت،بتوانیت خودی خۆت بناسیت و ناسنامەی بوونت لەترۆپکی دیرۆکداتۆماربکەیت،سنووورەکان ببەزێنی،لەهەوارگەو لانەی خۆتا بێباکانە بەگژ ناهەمواریەکانا بچیت.

ستار ئەحمەد

مندا و نوستن.. محەمەد بەرزی

نوستن بریتیە لە پشوویەکی کاتی ، سەرلەنوێ جەستەی مندا چالاک و

بارگاوی دەکاتەوە ، قەرەبوی وزەی جووڵە و ئاو وەرزشانەش دەکاتەوە ، کە لە ڕێژەدا لە دەستی دەدات . ئاو زانیاریانەش دەپارێزێت ، کە بە درێژایی ڕێژ فەری بووە . بە تایبەتی لە کاتی خاوی خۆش و قووڵدا ، کە چاویان بەخەرایی ناجووڵێنن . بەمەش وزە بە جەستەی دەگەڵتاوە و ئاو هەڵمانە دەردەکات ، کە بە گۆشەی مەشکی زۆر گرنگ و بە سوودن و نیشانەی تەندروستییەکی زۆر باشن . بە پێچەوانەشەوە کەم خاویش بەرگریی لەشیان لاوازدەکات و کاریگەریی نەرێنی لەسەر باری دەروونی و ڕەفتار و هەڵسوکەوتیان دروستدەکات . بەگومان هەموو لێکۆڵینەوەکان ئاماژەیان بە کاریگەریی خراپی کەم خاوی لەسەر مرۆڤ کردووە ، دەرکەوتووە ڕێژەی لە منداڵاندا زۆر زیاتر بووە . چونکە جەستە و مێشکیان هێشتا لە قۆناغی گۆشکردندان . بە گشتیش ٢٥ ٪ بۆ ٣٠ ٪ ی منداڵان تووشی کێشەی کەم خاوی دەبن ، بەڵام دەکرێت لە ڕێگای کرداری ئاسایی وەچارەسەربکرێن . جا لەبەر ڕۆشنایی ئاو تواڕێنەوانەی لە وەاتەکی وەک ئەمریکادا کراون ، ماوەی نوستنی منداڵان بە پێی تەمەنیان دەگۆڕێت و پێویستە بەمجۆرەی لای خوارەوە بێ :

١ – منداڵی تازەی لە دایکبوو تا یەک ساڵ (٠ – ١) پێویستی بە ١٦ کاژمێرە.

٢ – منداڵی ساوا (١ – ٢) ساڵ ، پێویستی بە ١١ بۆ ١٤ کاژمێرە .

٣ – منداڵی پێش قوتابخانە (٣ – ٥) ساڵ پێویستی بە ١٠ بۆ ١٣ کاژمێرە

٤ – تەمەنی خوێندن (٦ – ١٣) ساڵ پێویستی بە ٩ بۆ ١١ کاژمێرە .

٥ – هەرزەکار (١٤ – ١٧) ساڵ پێویستی بە ٨ بۆ ١٠ کاژمێرە .

ئاوی شایانی باسە دەکرێت هەندێک منداڵ یەک ، یان دوو کاتژمێر زیاتر یان کەمتر لەو ژمارانەی سەرەوە بخەون . ئەمەش بەندە بە هەکاری بەماوەیی و فەسیلەجییەوە . جا ئێستا با بزانین دایکان و باوکان دەبێ چی بکەن ، تا بە درێژایی شەو بە دیار منداڵەکانیانەوە ڕێز نەکەنەوە و چەن یارمەتییان بدەن ، بە گریان و هەرا و زیقوهوە ، شەوکی هەمەن و ئارامیان بە دابین بکەن و خەوکی خۆشی ئاسایی بیانگرێتە باوەش و ئارامی بدات بە جەستەیان .

١ – ژوری نوستن شۆنی پشووی نوستنە ، هەر بۆیە پێویستە نیوکاژمێر پێش خەوتن ، لە ژوورەکەیدا کەمپیتەر و تەلەفزیۆن بکوژێنرێنەوە و هەموو ئاو شتانە لابەرێن ، کە سەرنجی منداڵ ڕادەکێشن وەک : پەرتووک ، یاریی منداڵان ، ئامێرە ئەلکترۆنییەکان ، بە تایبەتیش ئاو یاریانەی ڕووناکی دەبەخشن .

٢ – پێویستە هەموو شەوێک منداڵ ڕابهێنرێت لە کاتێکی دیاریکراودا بخەوێت . بە هەمان شێوەش لە بیانیاندا لە کاتێکی دیاریکراودا لە

خۆ هەبستەت . ئەگەر چی لە هاویندا دەنگە تزڵک قورس بەت پابەندبن بۆ کاتە دیاریکراوانەوە ، بەڵام تا دەتوانیت هەوڵبدە پابەندی ئەو کاتانە بە .
٣ – دەنیابن ، کە منداڵ بە شێوەیکی یەک و پەک و لە کاتی دیاریکراوی خۆیاندا ژەمە خواردنەکانیان دەخۆن و وەرزشیش دەکەن .
٤ – بەرگی نوستن لەبەربکەن و ددانەکانیان پاک بشۆن .
٥ – باشترین کات بۆ ئەوەی منداڵەکەت بخەیتە جێگاکەیەوە ، ئەو کاتەیە ، کە خەواڵووە ، نەک زۆقی چاوی بەت ، یان نوستبەت و بیخەیتە جێگاکەیەوە . بەمەش خۆیان فێردەبن کەی بخەون . پاشان ئەگەر منداڵانی پێش تەمەنی خوێندنگا لە نیوەشەودا هەستان لە خەو ، ئەوا بیانخەنەوە سەر جێگاکەی خۆیان . باشتریش وایە کەرپە لەسەر جێگای خەتان نەخەوێنن . چونکە نووستنی کەرپە بە تەنیشت دایک و باوکەوە مەترسی مردنی لە ناکاوی کەرپە زیاد دەکات .
٦ – بە هەگرتن لە هووناکی پەردەی تاریک بۆ ژوورەکەی بەکاربهێنە . ئەگەر لە تاریکیش ترسا ، گەپی کزی شەوانەی بۆ دابگیرسێنە . هەوبدە پلەی گەرمایی ژوورەکەی کەمەک لە کاتی پێش نوستن فێنکتر بۆ . پاشان ژوورەکەی لە دەنگە دەنگ بپارێزە . یان بە هەگرتن لە دەنگە دەنگی دەرەوە ، ئامێری ژاوە ژاو (Sound Machine) ی بۆ بەکاربهێنە .
٧ – ئەگەر منداڵەکەت بە شێوەیکی ئاسایی نەخەوت ، یان لە نیوەشەودا هەستا لە خەو ، هەڵی مەگرە ، هەوبدە بە دەنگەکی شیرین و هێواش ، یان بە دەست لەدانەکی ئەسپایی ئارامی بکەیتەوە . خۆ ئەگەر بەردەوام بوو لە گریان ، لەوانەیە برسی بەت ، یان پەویستییان بە گەینی دایبی بەت . بە خێرایی و هەمنی کشکەی چارسەربکە و زووش ژوورەکەی بەجێبهێڵە . دیارە نابێ ئەوش لە بیربکەی ، ئەگەر لە کاتی نوستندا منداڵ پرخە پرخی کرد ، ئەوا پەویستە سەردانی پزیشک بکات . چونکە لەوانەیە کێشەی هەبەت ، یان هەکاری وەستانی هەناسەی بەت لە کاتی خەوتندا .
٨ – کاتێک منداڵی ساوا ، خوشک ، یان برایەکی نوێی لە دایک دەبەت ، یان ددانی تازەی دەردەچەت . یان شوێنەکی ئازاری دەبەت ، یان تووشی سەرما و هەڵامەت و هەوکردنی گوێچکەکانی دەبەت ، ئەوا هەموو ئەمانە ئاستەوخۆ کاریگەریان لەسەر خەوی منداڵەکە دەبەت .
٩ – پێش نووستن دووربکەرەوە لە پێدانی ژەمە خواردنی قورس و کافاین و ئەوانەی شەکریان تێدایە . ئەگەر پەویست بوو ، خواردنەکی سووک و تەندروستی بە ئامادە بکە . چونکە کێشی قورسی منداڵ یەکێکە لە هەکارەکانی کەم خەوی . خەوی خێش و ئاسایش ، قەرەوی بە هێزی ٣٦٪ کەم دەکاتەوە .

١٠ – تارمای (کابوس) ی شەوانە بە منداڵانی بچووک ترسناکن . چونکە بە زەحمەت جیاوازی دەکەن لە نێوان ڕاستەقینە و ئەوەی ڕاستەقینە نییە . زۆر جار بە هەیوە لە خەو خەبەریان دەبێتەوە و لەوانەیە دەست بە گریان و هاوار هاوار بکەن ، خۆ ئەگەر چەند جارێکی کەم ئەم حاڵەتە دووبارە بێتەوە ، منداڵەکە هەوربکرێتەوە و زۆر بە ئاسانی بیخڕێتەوە ناو جێگاکەیەوە . ئەگەر هاوارکردنیشی نەما ، ئەوا وازی لێبێنێ و خەبەری مەکەرەوە و جێگای ترس و دڵەڕاوکێ نییە . بەڵام ئەگەر هاتوو ئەو حاڵەتە بە زۆری دووبارە بێتەوە و لە ماوەیەکی کورتدا خۆی ڕاهێنا ، ئەوا باشتر وایە سەردانی پزیشکی منداڵان بکات .
١١ – قسەکردن لە کاتی خەوتندا کێشەیەکی تری منداڵە ، کە بە زۆری لە سووکەخەودا ڕوودەدات . هەر بۆیە پاکوخاوێنی کۆشەوای خەوتن ، دەخی قسەکردن لە کاتی خەوتندا کەمدەکاتەوە ، هەرچەندە حاڵەتێکی مەترسیدار و زیان بەخش نییە ، بەڵام ئەو کەسانە بەزار دەکات کە لە هەمان ژووردا نوستون .
١٢ – لەکاتێنەوەکان دەریانخستووە ئەو منداڵەی بە ماوەی پێنج شەو لەسەر یەک ، لە کاتژمێرێکی خەوتن بەبەش بێ ، زیاتر تووڕەدەبێ و لە پێلدا کەمتر سەرنج دەدات و بێ باشیش لە وانەکانی تێناگات . چونکە لەم حاڵەتەدا تەنها بەشێکی مێشکی لە کاتی خەوتندا گەشەدەکات . ئەوەی شایانی باسە لە زانکۆی ماساچوسسی ئەمریکادا توێژینەوە بە ئەو منداڵانە کراوە ، کە تازە فێری وشەی نوێ کراون و پاش ماوەیەکی کەم خەویان لێخراوە ، دەرکەوتووە ٨٠ ٪ ی وشە نوێکانیان لە بیردا ماوە . بەڵام ئەو منداڵانەی نە خەوتون ، تەنها ٣٠٪ ی وشەکانیان لە بیردا ماوە و لە تاقیکردنەوەکانیشدا نمرەکانیان بە ڕێژەی ١٠ ٪ کەمتر بووە لە چاو ئەو منداڵانەی خەویان لێخراوە . ئەمەش پەیمان دەدێ خەو زۆر گرنگە و دەرمانی زیرەکی و فێربوونێ و پەیوستە منداڵان زووتر و زیاتر بخەون . جا تکایە ئەم خاڵە بە هەند وەربگرن .
١٣ – زۆر گرنگە ڕێژانە منداڵ بە بەردەوامی بجووڵێت و وەرزش بکات . تا وزەی شارراوەی لە شی لە کاتی خەوتندا کێشەی بە دروست نەکات . بۆیە پەیوستە هاوکاری بکەیت بەردەوام ئەو چالاکییانە بکات . بەڵام کارێکی وا مەکە لە پەلوپۆبکەوێ تا شەوانە باشتر بخەوێت . زۆرجار شەکەت و ماندووبوونیان خەو لە چاویان دەتارێنێ و سەرئێشەجامیش خەویان زەحمەتر دەکات .
١٤ – نوستن یارمەتی مێشک دەدات زانیاری نوێ ئاستەی بیرگەی منداڵ بکات ، لە ڕێگای کردارێکی گرنگەوە ، کە ناودەبرێت بە چەسپاندنی بیرەوەری (Memory Consolidation) ، یان بڕەودان بە

بیرتیژی . جا کاتێک سود لە ماوە بە نرخێکی نوستن وەرناگیرێت ، دەمارگانی مێشک ناتوانن وەک پێویست ئاو هاوکاریيە بکەن و ئاژی بیرچوونەوەیان بەرزدەبێتەوە .
١٥ – شتنی منداڵ پێش کاتی خۆتن زۆر گرنگە ، چونکە کاتێک منداڵ بە ئاوێکی تەزەک گەرم دەشۆرێ و لە گەرماو دێتدەرەوە ، پلەی گەرمایی
جەستەی کەمێک دادەبەزێ . ئەم دابەزینێش یارمەتی دەدات باشتر بخەوێت . تواژینەوەکانیش ئاویان دەرخستووە ، دابەزینی یەک پلەی گەرمایی لەشی منداڵ ، کارێک دەکات زووتر خەوی لێ بکەوێت و لە شەویشدا کەمتر خەبەری بێتەوە . سەرباری ئاوەی هەموو پیسییەک لە لەشی دەکاتەوە ، کە بە درژایی ئاژ پێوەی نووساوە . پاشان هەموو شۆک دووبارە بوونەوەی هەمان خشتن و دانشتن بە بەردەوامی ، منداڵ ئادەهێنێت ، کە کاتی چوونە ناو جێگاکەی نزیکە . سەرباری ئامانێش پێویستە دایک گرنگی بە خوێندنەوەی چیرۆک بە منداڵەکەی بدات . چونکە چیرۆک یارمەتی منداڵ دەدات هەست بە ئارامی بکات و سەرئەنجامیش بە قووڵی بخەوێ .
١٦ – ئاگەر هەموو ئاو خانەی سەرەوە جێبەجێکران و هێشتا منداڵەکە نەخەوت ، یان زۆر بە گران خەوت ، ئیتر ئاوە کاتی ئاوێ سێ و دووی لە نەکەیت و سەردانی پزیشک بکەیت ، تا هۆکارەکەی بزانیت . یان دەربارەی ئاستی : زیرەکی و زین کوڕی و وریایی و ئاڤتار و بزەوی و بیرکردنەوەی لە پاڵدا ، داوای هاوکاری لە مامۆستاکەی بکەیت . لەوانێش تەمەڵی و کێشە و گرفتی فێربوونی ، یەکێک بە لە هۆکارگانی کەم خەوی .

تێبینی : ١ – ئامێری ژاوە ژاو : بریتییە لە ئامێرێکی بچوک لە ژووری منداڵی ساوادا دادەنرێت و بەردەوام دەنگێکی وەک ژاوە ژاو دەردەکات و ئاگا لە دەنگە دەنگی دەرەوەی ژوورەکە دەگرێت و ژینگەیەکی ئارام بە خۆتن دروستدەکات . دایکەکەش دەتوانێ لە ژوورەکەی خۆیەوە و لە ئاگای مۆنیتەرێکی بچووکەوە بەردەوام چاودێری منداڵەکەی بکات .
٢ – بە ئەم باسە سود لە چەند سایتێکی ئینگلیزی وەرگیراوە .

□□ش و ســـپی.. شیعـــر: تـــورج نگهبـــان.. و□رگ□□انـــی: پشک□ ناکام

گ□رانی: داریوش اقبالی
و□رگ□□انی : پشک□ ناکام
"""""""""""""""

ت□ ئالوودی و□رانیم م□ب□
غ□می ئ□م پ□یک□ر□
ژ□نگاوی□ م□خ□
گو□ ل□ ب□سـ□ر ها تم بگ□ر□
و
ل□بیری ب□ر□
ب□ هوود□ ه□ر
خ□ف□تی□کی من م□خ□

ت□ سپی من □□شم
ش□ک□تی□کی □□ ل□ وون بووم
ل□ ه□ر کو□ پ□ناداری
من ل□ دونیا ب□ پ□نام
ت□ د□رک□وتنی ه□ر ئوم□دیکی
من ئاوابوونی نا ئوم□دیم
ت□ سپی د□ □□شی
من □□شی د□ سپیم

ن□ ئارامیی□ک..ن□ د□وار□ک
ن□ خاک□ک ک□ □روی ت□ک□م
ب□ چ پ□ر□شیی□ک ، ب□ چ د□□ک
ئ□م □□گ□ی□ بگرم..!!
چ ئوم□د□ک□ ب□ سپیی□ک
ب□ □□نگی ش□وی تارم

ت□ سپی ، من □□شم
ش□ک□تی□کی □□ ل□ وون بووم
گوناهی ت□ ، ب□ گوناهی

بە گوناە ، غەرقی گوناهم
تە دەرکەوتنی هەر ئومێدێکی
من ئاوا بوونی نا ئومێدیم
تە سپی دە ڕەشی
من ڕەشی دە سپیم
پەرەشی و حەماستم بۆتە
تاکە هەڵەم

تە سپی من ڕەشم
شەکەتێکی ڕە لە وون بووم
گوناهی تۆ، بە تاوانی
بە گوناە ، غەرقی گوناهم